

Ἐλευθέρα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ 1 ΚΑΙ 15 ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 6Β
(ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΑΕΤΟΣ») ΤΗΛ. 21.081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1947
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 1300 — ΑΡΙΘΜΟΣ 62

Η ΚΡΙΣΙΜΗ ΩΡΑ

ΤΟΥ Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ

Όταν ο Φίλιππος γύριψε να υποδουλώσει τις άλλες Έλληνικές πολιτείες και να καταλύσει τα δημοκρατικά πολιτεύματά τους, ὀρθώθηκε ἀντιμέτωπος τοῦ ὁ Δημοσθένους. Σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ λόγους, ποὺ θὰ μείνουν αἰώνια μνημεῖα, στηλήτεψε τόσο τὸ τυραννικὸ πολίτευμά του, ὅσο κι' ὄλους ἐκείνους ποὺ εἶτε ἀπὸ φόβο, εἶτε ἀπὸ ὑπολογισμό, εἶτε ἀπὸ ἀδιαφορία, εἶτε γιὰτὶ ἐξαγοράστηκαν ἐξυπηρετοῦσαν τὰ σκοτεινὰ του σχέδια, καταστρέφοντας καὶ ξεπουλώντας τὴν ἀνεξαρτησία τῆς χώρας, τοὺς, γιὰ νὰ «καταντήσουν σκλάβοι, γιὰ νὰ μαστιγώνονται καὶ νὰ σφάζονται». Μεταφράζω ἀπὸ τὸν Γ' Φιλιππικὸ τοῦ: «Ὅπως ὁμως οἱ βασιανισμένοι καὶ δυστυχισμένοι Ἐρετριεῖς, ἀκούαν συχνὰ πλιότερο ὅσα τοὺς ἔλεγαν οἱ φίλοι τοῦ Φιλίππου, στὸ τέλος πιά πείσθηκαν νὰ ἐξορίσουν ἐκείνους ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὸ καλὸ τους. Καὶ τότε νά, ὁ Φίλιππος, ὁ σύμμαχός τους δά, στέλνει τὸν Ἰππὸνικο μὲ χίλιους μισθοφόρους, γκρεμίζει τὰ τείχη τοῦ Πορθμοῦ καὶ τοὺς βάζει τρεῖς τυράννους.»

Ἀπὸ τότε πέρασαν 2300 χρόνια. Καὶ στέλνουμε ξανά στὴν ἐξορία, ὅσους δὲ θένε ν' ἀκούσουν τὰ λόγια τοῦ «Φιλίππου» κι' ἀγωνίζονται γιὰ τὴν λευτεριά καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τούτου τοῦ τόπου. Τὸ ἔξοχο φρόνιμα τοῦ Δημοσθένους, ποὺ ἔμεινε πιστὸς ὡς τὸ θάνατό του στὴν πατρίδα του καὶ στὴ δημοκρατία, καθορίζει, μπροστὰ στὴν ἴδια ἀπειλὴ ποὺ ἀντιμετωπίζει τώρα τὸ ἔθνος μας, τὶς ὑποχρεώσεις κάθε πραγματικὰ ἐλευθέρου πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Κι' ὁμως δὲ βλέπουμε νὰ ὑπάρχει, σ' ἀρκετοὺς λογοτέχνες μας, ἡ ἴδια εὐψυχία. Ἀπ' τὴν περασμένη βδομάδα γίνεται ἕνα ἀγριο ἀνθρωπομάζωμα στὴν Ἀθήνα. Μέσα σ' αὐτοὺς ὑπάρχουν πολλοὶ διανοούμενοι: γιανοῖ, δικηγόροι, δάσκαλοι, φοιτητές. Τοὺς στέλνουν, δίχως νὰ τοὺς ἀφήσουν νὰ πάρουν μὴτε λίγα ρούχα, μὴτε λίγα τρόφιμα μαζί τους, στὰ νησιά τῆς ἐξορίας. Κι' ὁμως δὲ εἶδαμε μὴτε κάτω ἀπὸν ἄρθρο, μὴτε κάτω ἀπὸ μιὰ διαμαρτυρία, τὶς ὑπογραφές ὄλων ἐκείνων ποὺ αὐτοανακέρυξαν τοὺς ἑαυτοὺς των προστάτες τῆς «ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος». Ἀραγε βρίσκουν πὼς δὲν κινδυνεύει σὲ τίποτα ἡ ἐλευθερία αὐτή; Ἀραγε πιστεύουν πὼς ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀδιαφορήσουν ὅταν τσαλαπατιοῦνται μ' ἕναν τέτοιο τρόπο τὰ δικαιώματα τ' ἀνθρώπου, ποὺ γι' αὐτὰ καὶ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, καὶ στὴν Ἀναγέννηση, καὶ στὸ 18ο αἰῶνα, καὶ τώρα ἀγωνίστηκαν οἱ πιά διαλεχτὲς διάνοιες τοῦ κόσμου μας; Ἀραγε νομί-

ζουν πὼς μποροῦν νὰ σωπάσουν μπροστὰ στὴ βία αὐτή, ποὺ γκρεμίζει ὄλες τὶς καταχτήσεις τοῦ πνεύματος καὶ πισωδρομεῖ τὸν πόλιτισμό μας;

Μ' ἂν σωπάσουν, τότε πὼς θὰ μᾶς ζητήσουν νὰ πιστέψουμε στὰ ὑψηλὰ κι' ὠραῖα αἰσθήματα ποὺ μ' αὐτὰ διανθίζουν τὰ ἔργα τους; Πὼς θὰ μπορέσουμε νὰ πάρουμε γι' ἀληθινὸ τὸν ἀνθρωπισμό τους; Γιατὶ ὅταν ἕνας λογοτέχνης ἀρνιέται νὰ ὑπερασπίσει μιὰ ὑπόθεση, ἀπ' ὅσες κρίνουν τὴν ὑπαρξὴ ἢ ὄχι ὑπεύθυνης συνείδησης, τότε ἀρνιέται ὁλόκληρο τὸν πνευματικὸ του κόσμο.

Κ' ἔπειτα ἂς μὴ ξεγελοῦνται. Σήμερα πᾶνε ἄλλοι στὰ ξερονήσια κι' ἄλλοι σαπίζουν στὶς φυλακές. Ἀῦριο ὁμως, ἂν ἀφήσουμε τὸ κακὸ νὰ μεγαλώσει, θάρθει κ' ἡ δικιὰ τῆς σειράς. Ἡ σειρά ὄλων ἐκείνων ποὺ δὲ θὰ δεχτοῦν νὰ ὑποστοῦν καὶ τὸν ὕστατο ἐξευτελισμό. Γιατὶ ἂν στὸ τέλος νικήσει ὁ φασισμός, θὰ γίνε κ' ἐδῶ ὅτι ἔγινε στὴν Ἰταλία

τοῦ Μουσολίνι, στὴ Γερμανία τοῦ Χίτλερ καὶ στὴν Ἰσπανία τοῦ Φράνκο. Ὅποιος διανοούμενος δὲ θὰ δεχτεῖ νὰ ἐκθειάζει τὰ σκοτάδια, τὴν ἀδικία, τὸν τρόμο καὶ τὴ βία, θὰ καταδιωχτεῖ καὶ θὰ ἐξοντωθεῖ. Ἡ φωνὴ τους πρέπει ν' ἀκουστεῖ τώρα, ὅσο ἀκόμα εἶναι καιρὸς, τώρα ποὺ κρίνονται ὄλα. Ἀῦριο, ἔτσι ἢ ἄλλιῶς, θάναί πιά ἀργά.

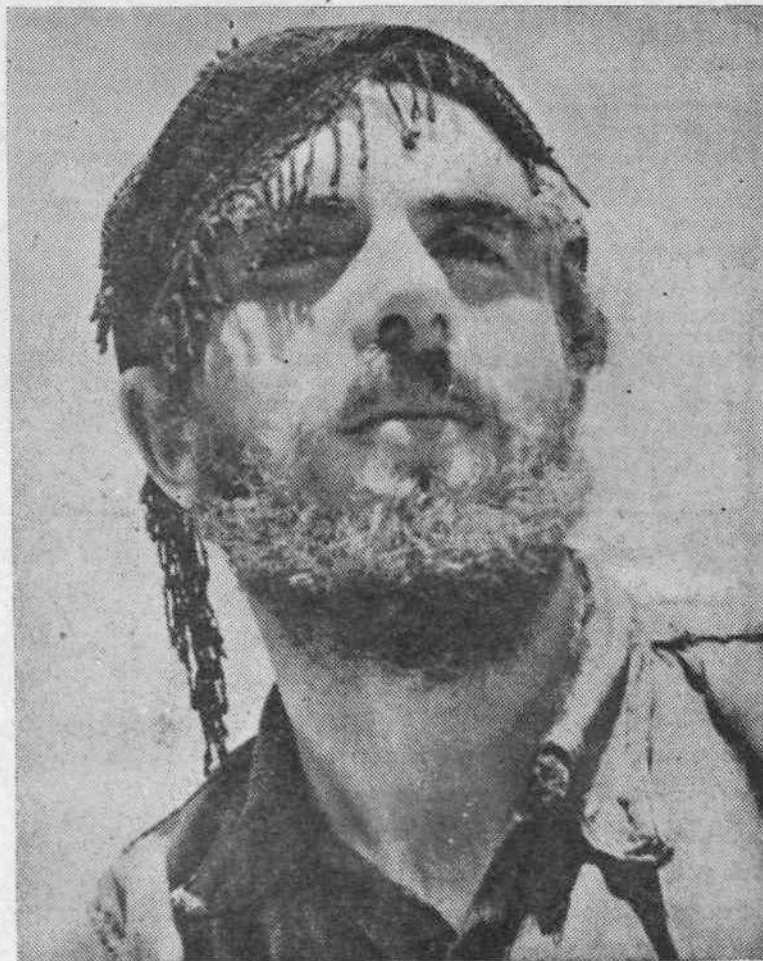
Σὲ ποιους ἀπευθύνονται αὐτὰ μου τὰ λόγια; Μά, πρῶτα—πρῶτα, σὲ τόσοσους ἀγαπητοὺς συνάδελφους, συνοδοιπόρους ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Ἐπειτα στὰ πνευματικὰ σωματεῖα μας, ὅποια κι' ἂν εἶναι. Ἐλπίζω πὼς δὲ θ' ἀρνηθοῦν νὰ κάνουν τὸ καθήκον τους. Πὼς δὲ θὰ θελήσουν ν' ἀπουσιάσουν. Ἄς σκεφτοῦν πὼς τὸ αὔριο πάντα ἐτυμηγορεῖ.

Κ' ἂν διαψευστοῦν οἱ ἐλπίδες αὐτές; Τότε θὰ φταίνε πάλι αὐτοί, ἂν τὸ καθήκον πρὸς τὴν ἀνθρωπιά καὶ τὸν πολιτισμὸ θὰ τὸ κάνουν οἱ ἴδιοι ξανά ἀνθρώποι. Αὐτοὶ γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα, θὰ

τόχουν θελήσει νὰ πέσει ὁλόκληρο τὸ βάρος ἀπάνω μας, νὰ σώσουμε, στὴν κρίσιμη αὐτὴ ὥρα, τὴν τιμὴ τοῦ πνεύματος στὸν τόπο μας. Κι' ἂς ξέρουν, οἱ ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, πὼς ὅσο ἄξενο κι' ἂν σταθεῖ τὸ αὔριο γιὰ μᾶς, στὸν ἀγῶνα αὐτὸν γιὰ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος, δὲ θὰ μνησικακίσουμε μαζί τους. Ὅμως θὰ λυπηθοῦμε. Καὶ θὰ λυπηθοῦμε κατάβαθα. Ὅχι γιὰ μᾶς, μὰ γιὰ κείνους. Θὰ λυπηθοῦμε γιὰτὶ οἱ ἴδιοι ἔκαναν τόσο κακὸ στοὺς ἑαυτοὺς τους. Θὰ λυπηθοῦμε ποὺ ἔβγαλαν ἀπ' τὶς καρδιές μας τὴ δυνατότητα νὰ πλησιάσουμε ὁλάνοιχτα τὸ ἔργο τους.

Θὰ τελεῖσω ὅπως ἀρχισα, μ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ λόγια τοῦ Δημοσθένους: «Υπήρχε τότε, ὕπηρχε, ἄντρες Ἀθηναῖοι, μὲς στὴν ψυχὴ μας κάτι ποὺ τώρα πιά δὲν ὑπάρχει, κάτι ποὺ νίκησε κι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ χρυσάφι τῶν Περσῶν, κάτι ποὺ ὄρθωνε ἐλευθερὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἔκανε νὰ εἶναι ἀνίκητη στὴ στεριά καὶ στὶς θάλασσες, κάτι, ποὺ ὅπως τώρα χάθηκε, τὰ πάντα ἀφανίστηκαν κ' ἦρθαν ὄλα τὰ πάνω κάτω. Ποιὸ εἶναι αὐτό; Ὡ, τίποτα τὸ πολὺτροπο, τίποτα τὸ βαθυστόχαστο! Νά, τότε ὄλοι μισοῦσαν ἐκείνους ποὺ ἔπαιρναν χρήματα ἀπ' ὁποιους ἤθελαν νὰ ἐξουσιάσουν ἢ νὰ διαφθείρουν τὴν Ἑλλάδα. Ἦταν πολὺ ἐπικίνδυνο ν' ἀποκάλυφτεῖ κανεὶς πὼς δωροδοκήθηκε τὸν τιμωροῦσαν, τὸν παιδεύαν κι' οὔτε χάρη ὕπηρχε γι' αὐτόν, οὔτε συγχώρεση. Ἔτσι, τὴν εὐκαιρία τῆς δράσης γιὰ καθετὶ, ποὺ ἡ τύχη συχνὰ προμηθεύει καὶ σ' αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς ἀνέμελους ἐναντία στοὺς προσεχτικὸς καὶ σὲ ὅσους δὲν θέλουν τίποτα νὰ κάνουν σὲ βάρος ἐκείνων ποὺ φτιάχνουν ὅσα πρέπει, δὲν μποροῦσε κανεὶς τότε νὰ τὴν ἐξαγοράσει οὔτε ἀπὸ τοὺς ρήτορες, οὔτε ἀπὸ τοὺς στρατηγούς. Μὰ οὔτε καὶ τὴν ὁμόνοια ἀνάμεσα στοὺς πολῖτες, οὔτε τὴν δυσπιστία πρὸς τοὺς τυράννους καὶ τοὺς βαρβάρους κι' οὔτε ἄλλο τίποτα παρόμοιο. Τώρα ὁμως ὄλα αὐτὰ πουλιοῦνται ὅπως στὴν ἀγορὰ ἀντικαταστάθηκαν μὲ ἄλλα, μὲ κείνα ποὺ ἀπ' αὐτὰ χάθηκε κι' ἀρρώστησε ἡ Ἑλλάδα.»

Μὰ ὄχι, ἡ Ἑλλάδα, τώρα, μὴτε ἀρρώστησε μὴτε χάθηκε. Βρίσκεται ἴσα-ἴσα σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ ψηλὲς κορυφές, ἀπ' ὅσες ἀνέβηκε λαὸς. Στὸ χέρι κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου τοῦ τόπου μας ἀπομένει ν' ἀποδείξει, πὼς βρίσκεται πάλι σ' αὐτὸν κι' ὄχι στοὺς λίγους ποὺ «ἀρρώστησαν» καὶ ξεπουλᾶνε τὴν ἀνεξαρτησία μας καὶ χάνουν τὴν λευτεριά μας.

ΣΦΑΚΙΑΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗΣ

Ἀπὸ τὴν ἐκθεση φωτογραφιῶν Κρήτης τοῦ κ. Κουτουλάκη

Γύρω από ένα ζήτημα ΣΟΛΩΝ Ο ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ ΤΟΥ Κ. Ι. ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ο Γληνός πρόφτασε, πριν φύγει από τη ζωή, να δώσει ένα άδρo διάγραμμα για τις κατευθύνσεις του πνευματικού πολιτισμού: όπου έπρεπε πρό πάντων το σημερινό ελληνικό έθνος να δοκιμάσει τις επιστημονικές δυνάμεις του. Αγνωγράφησε ένα δράμα γόνιμης άνθισης στην Ελλάδα των ανθρωπιστικών σπουδών, έτσι που η πνευματική συμβολή του μικρού έθνους να μη καταποντισθεί μέσα στις τεράστιες πνευματικές καταβολές των μεγάλων λαών της Οικουμένης, αλλά να προβάλλει σαν κέντρο και έστια πνευματικότητας με ιδιότυπη και σημαντική λειτουργία μέσα στον παγκόσμιο πολιτισμό. Η παράδοση, η γλωσσική έπαφη, η παρουσία των μνημείων, η τοπική συνέχεια και η άλλη βαθειά συγγένεια με τους δρους της δημιουργίας του αρχαίου πνεύματος δίνει στους σημερινούς Έλληνες μία προνομιακή θέση μέσα στον κόσμο για την εσώφυση και αναγεννητική μελέτη των ελληνικών έργων της κλασσικής εποχής.

Οι υπεύθυνοι για τον πνευματικό πολιτισμό της χώρας θα έπρεπε να ένστερνίζονταν την πολύτιμη αυτή υποθήκη, και να φρόντιζαν θετικά και γενναία για την ενθάρρυνση και την όργάνωση, και μάλιστα την επάνδρωση της επιστημονικής καλλιέργειας των κλασσικών σπουδών. Η κατάσταση όμως και οι προοπτικές σήμερα στον κλάδο αυτό της έπιστήμης, τον κατ'έξοχην ελληνικό από το θέμα του, δείχνουν μία άπιστευτη διάφορα και έγκατάλειψη, μία άρνητική σχεδόν διάθεση. Έξω από τη συμβατική διδασκαλία στο Πανεπιστήμιο και όπου άλλο, δεν υπάρχει τίποτε σχεδόν άλλο, που να αξίζει το όνομα της κλασσικής φιλολογικής έπιστήμης. Θλιβερή είναι πρό πάντων η έρμια του χώρου της από άφοσιωμένους έπιστήμονες της νεώτερης γενεάς. Έτσι και οι έπιστημονικές εργασίες για την κλασσική αρχαιότητα είναι πολύ σπάνιο φαινόμενο στη χώρα μας.

Μέσα στην κατάσταση αυτή η εμφάνιση του βιβλίου του Β. Λαούρδα «Σόλων ο νομοθέτης» αποκτάει μία ιδιαίτερη σημασία, που επιβάλλεται να μη περάσει άπαρατήρητη. Η παρουσίαση με επιστημονικά βοηθήματα της προσωπικότητας του Σόλωνα και της σημασίας του έργου του είναι μία σοβαρή δοκιμή ν' αντιμετωπιστεί ουσιαστικά—δχι με τη στενότητα της γραμματικής και τη σχηματικότητα του θρόλου—ένα αξιο θέμα απ' την ελληνική αρχαιότητα, αλλά και μία άραία ευκαιρία να βασιυνστεί η επάρκεια της φιλολογικής εργασίας.

Το βιβλίο αξιώνει να προβάλλει μία καινούργια σύνθεση της ιστορικής προσωπικότητας του Σόλωνα μέσα από τα άποσπασματα του ίδιου του έργου του και από της πληροφορίας των αρχαίων συγγραφέων για τη ζωή και τη δράση και την άξια του. Και πραγματικά με εδυνειδησία μελετάει τις πρώτες αυτές

πηγές, όπως και χρησιμοποιεί εξαντλητικά σχεδόν τις νεότερες γύρω από το Σόλωνα επιστημονικές εργασίες. (Διατυπώνει βέβαια και μία υπερφίαλη άξίωση, πώς προβάλλει έτσι «ένα μέτρο κρίσης και για τον έαυτό του και για την εποχή του». Αυτό όμως πρέπει να καταλογισθεί μόνο στην άδυναμία αυτοκριτικής του συγγραφέα, που θέλησε να εμφανιστεί μέσα στις προθέσεις ή και στις επιτεύξεις του βιβλίου του, τι είναι απλώς η ιδεατή ολοκλήρωση της φιλολογικής εργασίας). Ακόμη εμφανίζει τη διάθεση να σταθεί σε ύψηλο πνευματικό επίπεδο, να κινηθεί ή στερεέει καθαρές έννοιες, να εκφρασθεί σε πυκνό και λαμπρό ύφος. Και άληθινά στα δυο πρώτα κεφάλαια κατορθώνει να πραγματοποιήσει το συγγραφικό αυτό αίτημα μόνο όμως ως το τρίτο κεφάλαιο, από όπου και ο στοχασμός και το ύφος ξεπέφτουν αισθητά, θυμίζοντας παλαιότερες εργασίες του συγγραφέα.

Στα δύο πρώτα κεφάλαια (Η άριστοκρατική πολιτεία—Σόλωνος πρώτος πλοός) όρθα ο συγγραφέας ζητάει να προβάλλει την καθολική ιστορική φυσιογνωμία της εποχής και της περιοχής, όπου έζησε και έδρασε ο Σόλων στα άποφασιστικά χρόνια της ζωής του. Έτσι μόνο μπορεί να δώσει τη θετική βάση για να έξηγηθεί ή διαμόρφωση της προσωπικότητας και να κατανοηθεί ή σημασία του έργου της. Όμως στην αντιμετώπιση του πρώτου αυτού θέματος—δπως και σε έπόμενα σημεία του βιβλίου—στην προσπάθεια ήδη του ιστορικού ύλικού, ο συγγραφέας—με δλη την εξαιρετικότητα άκόμη στο ύφος και στη σκέψη, και με όλες τις άξίες συχνά παρατηρήσεις στα καθέκαστα—δεν κατορθώνει να υπερικήσει δλικά τις άδυναμίες του και να συλλάβει την ουσιαστική άποψη άκέραια. (Ειδικά ιστορικά σφάλματα, όσα τυχόν δα διαπίστωναν οι ιστορικοί, δεν είναι έργο μας να αναζητήσωμε). Δεν παραλείπει βέβαια να προχωρήσει σε κοινωνική άνάλυση και ύπολογίζει τη συμβολή του οικονομικού παράγοντα όμως δεν τολμάει να κινήσει τις διαπιστώσεις του ως το λογικό τέρμα

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

ΕΠΙΤΑΦΙΟ

Τη λευτεριά ζητώντας σε όρη και λαγγάδια
τήν ήβρα στον άγώνα με πιστούς συντρόφους
μπήκα μπροστά χορεύοντας και τραγουδώντας.
Μήν ψυχάλισι δάκρυ άν έπασα στη μάχη
χαμογελώντας έπασα, όπως πέφτει ο ήλιος,
μεγαλωσύνη δόλαμπρη στεφανωμένη
με δάφνες απ' τα λεύτερα τα κορφοβούνια
αυτά κιás μολογάνε την παληκαριά μου
μ' ένα τραγούδι κλέφτικο, ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ,
να λέει: για λεβεντιά, για λευτεριά, γι' άγώνα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ

τους, και τελικά προτιμάει να ανάγει και τα φαινόμενα του διαφορισμού της κοινωνίας, όσα ο ίδιος διαπιστώνει, σε μία πολύ άφηρημένα διατυπωμένη, και μεταφυσικά χρωματισμένη, «καθολικότερη κρίση και για τον έαυτό του και για την εποχή του». (σ. 19). Είναι ή φορτική κληρονομία μιας σχηματικής δογματικότητας του συγγραφέα αντίκρυ στην εξέλιξη της ιστορίας, που δυναστική εμφανίζεται στις παλαιότερες εργασίες του. Η τωρινή εργασία δείχνει σημαντική χειρτέρηση όχι όμως και δλική. Έτσι πολλές είναι άκόμη οι ένοχλητικές σκέψεις του. Και γίνεται δυνατή ή υιοθέτηση σχεδόν της γνώμης, πώς ή περίοδος ύστερα από το Σόλωνα—ώστε δχι μόνο ο 4ος αιώνας, ο αιώνας του Πλάτωνα αλλά και ο 5ος αιώνας, ο αιώνας του Αισχύλου και του Φειδία—είναι εποχή ιστορικής παρακμής.

Στα δυο μεσαία κεφάλαια (Ο πολίτης—Η νομοθεσία) αντιμετώπιζει άμεσα ο συγγραφέας πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. Έδω έκδηλώνεται ή ανεπάρκεια του φιλόλογου και δηλώνεται μάλιστα κάπου από τον ίδιο. Το κεφάλαιο, Ο πολίτης, είναι το πιο άδύνατο μέσα στο βιβλίο. Το κεφάλαιο, Η νομοθεσία, με δλη την εδυνειδησία πάντα και πληρότητα σχεδόν στην έκθεση των στοιχείων της νομοθεσίας και του ιστορικού ύλικού, δεν κατορθώνει να δώσει ένα συνθετικό συμπέρασμα σύμμετρο με τη βαρύτητα του πολιτικού έργου του Σόλωνα. Είναι χαρακτηριστικό, πώς περιορίζεται μάλλον να παραθέτει άραχία κείμενα, και του ίδιου του Σόλωνα και άλλων συγγραφέων. Και αυτό σε μία εποχή, όπως ή σημερινή, κατ'έξοχην ώριμη από την ίδια της την προβληματικότητα και από τη σαρευμένη έμπειρία της να συλλάβει και να προβάλλει το μέγα κοινωνικοπλαστικό έγχερημα του Σόλωνα, τις δυσκολίες του, τις έλλειψεις του, τις καταβολές του. Βέβαια διατυπώνει και ο συγγραφέας κάποιες άξιολογικές κρίσεις, αλλά όλες αυτές έχουν αισθητικοηκό πρό πάντων χαρακτήρα, και πότερο εξαίρει το προσωπικό ήθος του Σόλωνα και όχι την αντικειμε-

νική ευστοχία του έργου του. Φράσεις απλώς, όπως Ισορροπία και άρμονία και τήρηση μεσότητας, δεν άποφασίζουν καθόλου για την κοινωνικά διαρθρωτική πολιτική, που δοκίμασε ο Σόλων στην ταραγμένη εποχή του.

Βέβαια, ο συγγραφέας προσάρμωσε τις κατευθύνσεις της πραγματείας του στις προσωπικές του, «φιλολογικές», δυνάμεις, και ζήτησε να δικαιώσει την υποκειμενική αυτή στροφή της μελέτης με την προβολή της προσωπικότητας του Σόλωνα σαν μιας όντότητας κατ'έξοχην νομοθετικής, δηλαδή νομοθετικής σε μία πλατειά έννοια, και με το παράδειγμα μόνο της στάσης του αντίκρυ στα προβλήματα της ζωής. Έτσι και συμπληρώνει το βιβλίο με δυο άκόμη κεφάλαια (Σόλωνος Γήρας, ο Σόλων ως μύθος), όπου ή ανάπτυξη παίρνει πια φιλολογικό στην καθιερωμένη έννοια χαρακτήρα, και προχωρεί πότε άνετα προσαρμομένη—βέβαια δε λείπουν και έδω οι δχι όρθες έξηγήσεις—στις έπιστημονικές δυνάμεις του συγγραφέα, αν και χωρίς ιδιαίτερη πνοή. Όμως και ή συγγραφική αυτή τροπή του συγγραφέα δε φτάνει βέβαια για να καλύψει τα κενά του βιβλίου, σχετικά με το θέμα του. Με δλη τη διάθεση να θεωρηθεί ο Σόλων σαν νομοθέτης στην πια πλατειά έννοια, ο συγγραφέας δεν έδειξε ικανοποιητική άκριβολογία με την όνομασία του βιβλίου του: Σόλων ο νομοθέτης. Πιο κατάλληλος τίτλος θα ήταν: Σόλων ο Άθηναίος.

Ο κ. Λαούρδας—και μαζί του και άλλοι—θα έπρεπε να διδαχθεί άρκετά από τη μοιραία αυτή άποτυχία του κεντρικού στόχου του βιβλίου του. Γενικά, για την αναγεννητική μελέτη των θεμάτων του κλασσικού πολιτισμού, και πρό πάντων των αρχαίων κειμένων, δε μπορεί να επαρκέσει ή «φιλολογική» άπλως κατάρτιση, όσο κι' άν είναι άπαραίτητη, χρειάζεται, ανάλογα με τη φύση του θέματος, και αντίστοιχη έπιστημονική κατάρτιση. Έτσι, αν πρόκειται για ένα κείμενο αρχαίου λατρού, χρειάζεται και κατοχή των κατηγοριών του λατρικού, στοχασμού αν πρόκειται για οιοδήποτε κοινωνικό θέμα, χρειάζεται έξοπλισμός με τις κατηγορίες της κοινωνικής έπιστήμης. Η περιφρόνηση μάλιστα της κοινωνικής έπιστήμης, που φαίνεται σα να δείχνει ο κ. Λαούρδας, για χάρη μιας δήθεν «πνευματικής συνθετικής» θέας της ιστορίας, είναι κατ'έξοχην άδικαιολόγητη, και έξ άλλου και εκδικητική, και ιδιαίτερα σε μία εποχή, που ή κοινωνική έπιστήμη έχει φτάσει στη δυνατότητα να αναπλάσει την κοινωνία για πάντα. Και άκόμη και κάτι άλλο: το ψυχρό βλέμμα, αντίκρυ στην άγωνία του μαχόμενου λαού αναπόφευκτα μένει άγονο για την άποκάλυψη της πιο βαθιάς σημασίας των κοινωνικών άγώνων αντίθετα, ή άγάπη για τον άγωνιζόμενο λαό προικίζει τον έρευνητή με άποκαλυπτικό βλέμμα αντίκρυ και στις άραχίες φάσεις της πάλης του λαού.

ΤΟΣΑ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

Του ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΥΔΗ

Τόσα φεγγάρια μετρήσαμε την ίδια νύχτα
το άβέβαιο μās βασάνιζε σαν αίμα
που δεν δόσαμε
σαν ξενιτειά που δεν μās άξιζε
πλ ηγαδία θα μείνουν δίχως νερό
τα ηγαδία θα μείνουν δίχως νερό
στην παλάμη μας μέσα ζει από χρόνια ένα φιλι
το καλοκαίρι θα πεθάνουμε από δίψα.

Τόσα φεγγάρια μετρήσαμε την ίδια νύχτα
παντού ξεχασμένες μικρές εκκλησιές
παντού πόρτες χαμηλές, σανιδένιες
βαμένες μ' ένα χρώμα θαλασσο τραγουδιού
και τα τόσα Κύριε των Δυνάμεων
πεθαμένα σαν κορίτσια που ταξίδευαν με μέρα
στολισμένα με βασιλικούς, τριαντάφυλλα, μαντζουράνες
—Άμερικη Άντοράλια Περαία—
και τώρα κάποιες γυναίκες γοιές
καθισμένες στις ρίζες των δέντρων
άναστενάζουν και δέρονται μόνες κι' έρημες
μάνια μου, μάνια μου και ποιν' ο γιός σου.

Τόσα φεγγάρια μετρήσαμε την ίδια νύχτα
μια βάρκα, τουλάχιστον μια βάρκα
γρήγορα με την πιο χαμένη βροχή με τον πιο άγνωστο άνεμο
να προλάβουμε στο πέλαγος το «Κάραπος» ή το «Άημος»
με ψεύτικες σημαίες σφυρίζει κι' ουδλιάζει
Νίκη, Νίκη
και μεις άκούμε σωστά
Βοήθεια, Βοήθεια, Βοήθεια...

Άθριο πρωτ' σ' έναν ουρανό δίχως έλεος
θάβγει το δικό μας ουράνιο τόξο.

Τόσα φεγγάρια μετρήσαμε την ίδια νύχτα
στην παλάμη μας μέσα ζει από χρόνια ένα φιλι
δπως ή μέρα μέσα στη μέρα
δπως ή νύχτα μέσα στη νύχτα
δπως ή θάλασσα μέσα στη θάλασσα.

ΑΛΛΟΤΕ...

Του ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

Άλλοτες ήταν οι θλιμμένες λίμνες του καλοκαιριού
Τα λέγια που χροσίκανε στον κουπιών μας το χτύπημα
Τ' άδουσιτικά σουδούρα της έφηβικής όδόνης
Τα πρώτα - πρώτα άστέρια που ρυγούσαν στον ουρανό.
Άλλοτες ήταν οι εξαίσιοι κήποι οι βραδωνοί
Η πικνή φυλλωσιά στο μικρό σταυροδρόμι
Τόσα τραγούδια σαν ψίθυροι μές στις νυχτόβιες άγαμονές
Μιλούσαμε κι' έόν κι' έγώ για τις στεργές ψυχάλες της Άνοιξης
Για κάποιο βιβλίο κλειστό πεταμένο στη γλή
Για μάν άσθηση πούθε να γίνει ένας θάνατος
Για μάν άμέριστη ποίηση που ξεφυλλούσε τη νιότη μας.

Θά το κερδίσουμε κάποτε τουτό τ' άπολεσμένο μας δράμα
Όταν τον ύπνο σου δεν τυρανούν πια οι εφιάλτες της άορώστειας
Υψώνοντας πάνω από τα τείχη μας μάν λαγή θνοίς
Θά το κερδίσουμε κάποτε, θάνα ή έφηβεία ολοκαινούργη
Τότε που οι λίμνες γινήκανε τριστράτα για τις καρδιές των ανθρω-
[που]

Και χροσίζαν σπαθιές στον κορμιών μας το χτύπημα.
Θά το κερδίσουμε κείνο τ' άδουσιτικό σουδούρο της παράνομης
[δδόνης]
Τα πρώτα πρώτα άστέρια που εδλογούσαν την τόλη μας
Τους εξαίσιους κήπους με κομμένα τα ρόδα των παιδιών μας
Σκόρπια και ένα μες το μικρό σταυροδρόμι
Με τα τραγούδια της Άνοιξης ζεστά στη σάρκα του πάθους μας
Με το βιβλίο που μίλαε για μένα, για όνα, για τον ποίνε οισμά σου
Με μάν άτίθεση άσθηση πούθε να γίνει Ζωή
Με την Ποίηση πούγινε Άγάπη.

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Του ΜΑΝΩΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

Ήτανε πριν ο δρόμος ήσυχος.
Το χτίριο σοβαρό κι' άγέλαστο.
Μές στις μεγάλες αίθουσες περνούσε,
στα νύχια της πατώντας, ή ιστορία.
Ο «κ. Έφορας Άρχαιοτήτων» είχε βάλει
—με πόση μάθηση και τάξη!—
τον ένα πλάι στον άλλο τους αιδώνες.
Μόνο που έξεχασε να κλείσει τα παράθυρα
και χτες πρωτ' σταθήκαν άναυδοι οι διαβάτες
άκούγοντας χαρούμενα τραγούδια.
Έίπαν: με Νύμφη κάποιο Σάτυρο θα μέθουσε
μικρούλη με ήλιοφως και τραγουδάει.
Μά γέμισαν σε λίγο τα παράθυρα
άπο έφηβους, άπο Έρακλεις και Ποσειδώνες,
που τραγουδούσαν το «Έίμαστε έμεις Έλλάδα τα παιδιά σου».
Τρέξαν άπ' όλες τις μεριές άλαφιασμένοι φύλακες,
πού, σημαδεύοντας τις άπιστες φωνές με τα νουφέκια,
μαρμάρωσαν κι' αυτοί με τη σειρά τους,
άκούγοντας να τραγουδάνε μάρμαρα.

—Άχ, έλα Έλγινε, πρόφτασε,
λυπήσον τ' άθωα παιδιά, τους φύλακες,
πριν τρελλαθούν... Για πάρε άπο δω πέρα
τα στοιχειωμένα τουτα άγάλματα,
κι' αν δε χωράνε σε κανένα πιά μουσεϊο,
μακρυνά ταξίδευε τα στην Έλ—Ντάμπα!...

* Το ποίημα είναι γραμμένο όταν το Μουσείο είχε γίνει φυλακή των άγωνιστών.

ΑΙΓΑΙΟ

Του Κ. ΜΑΡΑΝΤΟΥ

Μās πήραν το ναυτάκι μας την περασμένη Άνοιξη
δεκαοχτώ χαράματα με μρωδιά γαζίας
το κλείδωσανε στη μακρονή πατρίδα τους
μια μεθυσμένη νύχτα με τ' άστρα πολνέλατο...
Γεροντανικέ με το θαλασσινό σκουφι
και το σοφό τοιμπούκι
που μέσ' στα μάτια σου κοιμούνται άγριες θάλασσες
και κύματα απ' τα νησιά του Αιγαίου
μην είδες το ναφτάκι μας μέσ' στη γαλάζια θάλασσα;
Πές μας έόν που γνώρισες στις θάλασσες
χαιοσοπότες και μαχαιοβογάτες
φτηνές γυναίκες σε παραλιακές παράγκες
μάβρους, κινέζους, κούληδες κι' έγγλέζους άητονύχηδες
πώς να περνάει τις ώρες του φτωρίζοντας το στόκολο
πώς περνάει τις νύχτες του μοναχικό παντέρημο
πώς να γλυκαίνει ο πόνος του—Έλλάδα.. Έλλάδα...
Έκείνο που ήταν άπραγο και μοσχαναθρεμένο
κι' είχε σταβρούς και χαϊμαλιά στα στήθια του
κι' άνάσινε περφοκώφτην άριούρα άπο τάχειλι του
κι' είχε μέσα στις φλέβες του απ' του Κανάη το αίμα...

Κάνε ναρθεί ως την Άνοιξη
κάνε ναρθεί ως το Πάσχα, το ναυτάκι μας
δταν θα κατεβούνε και τ' άδέφια-μας
άπ' τα ψηλά βουνά
να τραγουδήσουμε μαζί το «Άνάστα ο Κύριος»
ναρθεί να κοινωνήσουμε μαζί
μια κουταλιά απ' το Αιγαίο..
* Έσωτερικό Έμπερολόγιο

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΛΟΥΝΤΕΜΗ ΣΥΝΕΦΙΑΖΕΙ..

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)
- Έσείς έχετε, έ;
- Τι, Σουκρη;
- Έσείς έχετε αγάπη, έ;
- Ναι, έχουμε... Βέβαια... βέβαια... Έχουμε.

άλωσιδα... σουγιάς... σφουρίχτρα...
«Νά, πάρο!» της λές. Κείνη πρό-
πει, νά κοκκινίσει. «Τί ώρατο!» θά
σου πει.

ταλαβαίνεις τί θά πει αυτό; Και,
βέβαια, όχι... μιά, όσο και νάναι
κάτι καλύτερο θά ήταν απ' την
ἀριθμητική του «χαμάλη». Αὐτά τὰ

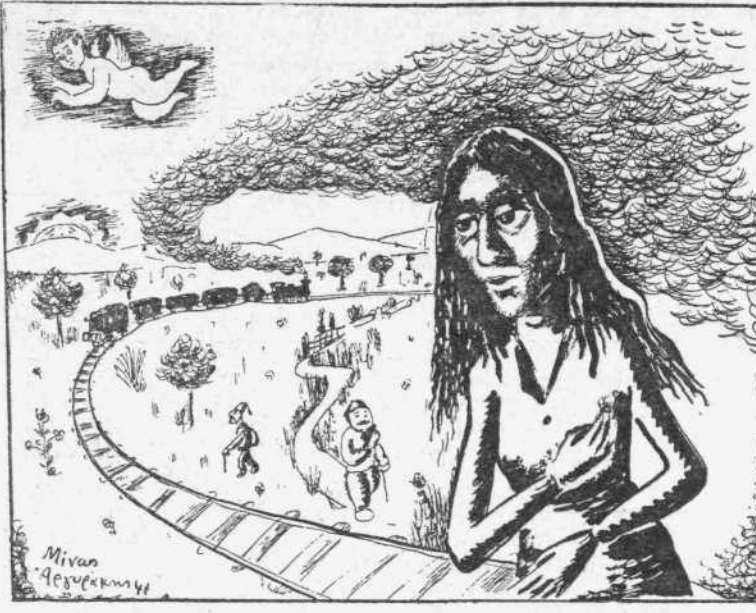
σάμα τὰ πετραδάκια σά νά μᾶς ἔ-
φταιγαν αὐτά.
Στά μισά του δρόμου ἀνταμώνσα-
με και τὸ Δημητρώ που ἔτρεχε λα-
χανιασμένος μὲς τὰ χωράρια. Μό-
λις μᾶς εἶδε σκύλιασε.

Κι' ἐγώ... Ἐγώ που ζύμωνα τὰ
πικρὰ μικράτα μου, τ' ἀδύνατα
ἀλαφρά δνερά μου μ' ἔνα Τουρ-
κάκι της Καρατζόβας, καθομαι,

Τὸ γαϊδουράκι ἦταν φιλόξενο. Μὲ
εἶχε στὴ ράχη του σάν πουπούλο
καὶ μὲ πορπατοῦσε μὲ προθυμία.

οὐν ἀρματομένε βαρκάκια μὲ τὴ
μύτη τους μπροστά. Στὴ μέση του
ἀντίς γιά λουρί εἶχε μιά κεντημένη
μαντίλα κ' ἀπὸ μιά κομπότραινα

Κι' ἀναποδιές κ' οἱ σκουνοῦφλες.
Τὰ ντέρτια κ' οἱ μαῦρες συν-
τυχιές, στὸν κόσμο αὐτό, πᾶνε μαζὶ.

«... Τώρα ἡ μάνα θά μοιρολογίει... θά περπατάει πάνω στις γραμμές...

(Συνεχίζεται)

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Η ψυχολογία στην υπηρεσία της Ειρήνης. Χωρίς αμφιβολία. Μα πρώτα πρώτα να μην είναι στην υπηρεσία του πολέμου και του μίσους, γιατί — αλλοίμονο! — αυτό ακριβώς υποχρεωθήκαμε να διαπιστώσουμε τούτα τα τελευταία χρόνια.

Κάτω από ολοφάνερες πολιτικές επιδράσεις μια ανατροπή των αξιών έγινε ανάμεσα στις διάφορες περιοχές του ψυχικού βίου προς όφελος των πιδ άρχαϊκών, των πιδ άλλων και των πιδ βάρβαρων. Οι κυρίαρχες τάξεις των κοινωνιών ή των εθνών, που τρώμαζαν μπροστά στο μέλλον θέλησαν να σταματήσουν την ελεύθερη εξέλιξη και το αυξανόμενο γόητρο της νόησης και να της αντιπαρατάξουν εκείνες τις δυνάμεις, που χαρακτηρίζονται σαν ένστιχτα και που επανακινούν τον άνθρωπο με κάθετι ζωώδικο, που υπάρχει στη φύση του και στο παρελθόν του.

Η άγωνή είναι, σύμφωνα με τον όρισμό των κοινωνιολόγων, ή επίδραση, που άσκει ή κοινωνία των ήλικιωμένων πάνω στην κοινωνία των νέων και των παιδιών για να τους προσαρμόσει στο περιβάλλον, όπου θα υποχρεωθούν να ζήσουν. Ξαφνικά πισωδρόμησε σε αντικειμενικούς σκοπούς, που ή κοινωνία μας πιστευε πως θα ξεπεράσει.

Ο ψυχικός βίος του ανθρώπου ξετυλιγεται ανάμεσα σε δυο έστιες από αντίθετες επιδράσεις. Άλλες έρχονται από τον οργανισμό, και άλλες από τον έξωτετικό κόσμο. Άλλες αποκρίνονται στη λειτουργική ευαισθησία και στις άλλες αντιδράσεις, που άνήκουν στο σώμα, και άλλες στη γνώση και στο χειρισμό των αντικειμένων. Άλλες μετατρέπουν σε τρόπους συμπεριφοράς τις εσωτερικές διαθέσεις, και άλλες έκφραζούν τις δημιουργικές προθέσεις. Από τη μια μεριά, οι άψιθυμικές καταστάσεις, οι συγκινήσεις, οι έκφραστικές όρμές τους, ή θολή και επικινωπιακή όρμητικότητα τους, ή τυφή μεταδοτικότητα τους, οι άγελαίτοι τους συναρμολο. Από την άλλη, μια παράσταση των αντικειμένων, που τείνει πάντοτε προς περισσότερο όρθότητα, ακρίβεια, γενικότητα, προσκολλώντας τους έννοιες, αντικατασταίνοντάς τα με σύμβολα, άπ' όπου εξαφανίζεται κάθε αντικειμενική αισθητικότητα, για να γίνει έγκυρη για όλους και σύμφωνη αποκλειστικά με τη φύση του αντικειμένου.

Από τη μια πλευρά, το παθοκυβέρνητο χάος, από την άλλη ή τάξη του λογικού. Από τη μια πλευρά ο Διόνυσος: όμαδικό μεθύσι, μανιακές παραφρένες και φονικό από την άλλη ο Απόλλωνας: φώς, άρμονία, μέτρο, γονιμότητα. Στην εποχή εκείνη, άληθινα μοναδική, που Έλληνισμο, όποτε τα κρόσια των βάρβαρων δοξασιών και των τερατώδικων μύθων έζωναν ακόμα με τα κύματά τους τον κόσμο, για να τον καθάρσει από τα τρομογόνα πλάσματα, που σύμφωνα με τους άρχαίους θύλους τον είχαν πλημμυρίσει, ή αντίθεση των δυο άρχων ήταν όχι μόνο μέσα στις ψυχές μα και στις λατρείες. Ωστόσο ή τέχνη των Έλλήνων έκανε τη σύνθεσή τους. Τα παλιά άγρια ένστιχτα έννοιοποιήθηκαν και έξυψώθηκαν. Άρχικά διανοσιακή τέλεση, ή τραγωδία, που σύμφωνα με τον άνθρωπο σε έπαφή με τη μοίρα του, τον έκανε να προφέρει κάποιους από τους πιδ ώραλους άντιλόγους, που μπορούν να τιμήσουν την ανθρώπινη συνείδηση.

Σήμερα ωστόσο ο παλιός ανταγωνισμός

δεν έπαψε όλοτετα και έχει όλεθρία ζυπήματα. Πάνω στις πρόσδες της γνώσης, που έγινε όλο και πιδ επιστημονική, στριχτήθηκαν οι νεότεροι πολιτισμοί. Η αύξηση της έξουσίας του ανθρώπου πάνω στον έξωτετικό κόσμο όπηξε ο κύριος σκοπός της. Μάλιστα ο σκοπός αυτός μπέρσε σιγά-σιγά να μάς κάνει ν' άμελήσουμε τις άνάγκες της ανθρώπινης ευαισθησίας. Η καθαρή νοκρατία μπέρσε ν' αντικαταστήσει το λογικό, που, αυτό δά, είναι ή ακριβής ίσορροπία ανάμεσα σ' όλες τις ίκανότητες του ανθρώπου και την όλόπλευρη ίκανοποίηση του είναι. Έτσι αποσπασμένη, άπομονωμένη ή νόηση έγινε πιδ τρωτή. Πρώτα περιφρόνηθηκε σαν ένα άπλο άθροισμα από τεχνικές όφέλιμες, βολικές μα τεχνικές, κατόπι υποδουλώθηκε σε σκοπούς, που είναι αντίθετοι με τους σκοπούς του λογικού.

Πραγματικά τότε φανερώθηκαν οι μεγάλες επιθέσεις για χάρη του μη έλλογου. Επιθέσεις από φιλοσόφους, που μπορούσαν να φαίνονται πως έχουν καθαρά θεωρησιακή σημασία, μα πιδ ο συγχρονισμός τους με τις απαιτήσεις όρισμένων πισωδρομικών συμπεριόντων φανέρωνε πάρα πολύ καλά την έμπνευση. Οι συνέπειες τους άκολουθήσαν από κοντά πάνω στο πολιτικό επίπεδο. Στη λιγότερο ή περισσότερο ειλικρινή περιφρόνηση για την επιστήμη, που ή αξιοπρέπεια της είχε κουρλιαστεί και πιδ όμως τα πορίσματα της εξακολουθούσαν να φαίνονται όφέλιμα και κερδοφόρα, προστέθηκε και ή παρόρμηση στις καθαρά παθοκυβερνητες έκδηλώσεις. Άπευθυμένη στους έφηβους με τον άψιθυμικό άναβρασμό της ήλικίας τους, στα παιδιά, που ή προσπάθειά τους για έλλογη σκέψη είναι ακόμα επίπονη και ταλαντευόμενη, τους έξαγωγίστε ξαφνικά και τους προσήλωσε στις άλόγιστες παραφορές των πιδ άρχαίων εποχών.

Η άναδρομή αυτή είχε στο νατισμό την πληρέστερη της έκφραση. Ποτέ κανείς δεν έκμεταλλεύτηκε πιδ συστηματικά τη δύναμη των σκοταδιών όλο αυτός, που και τι δεν έκανε από τα βασικά παραγωγή στον καθένα άψιθυμικά όρμέματα! Καταποντισμός από αυτά κάθε προσωπική κριτική. Άπόλυτη προσήλωση του άτομου στην ομάδα: ριζικός αποκλεισμός όποιουδήποτε δεν είναι όμαδικό και στην άνάγκη μανία έξολθρεμού, που στρέφεται ένάντια σε κάθετι που παρουσιάζεται σαν ξένο διαζέχιο από το προστιό σε όλους λογικό προς όφελος των βιολογικών προνομίων, που είναι τάχατες αναπαλλοτριώτα. Είναι ή όρδη ξανά, μα άπλωμένη σ' έθνη πολυπληθή και σε στρατούς μοντέρνους. Είναι ο οδισιατικός, άνεξίλειωτος πόλεμος, χαραγμένος μέσα στον καθένα σά μια άναγκαιότητα της φύσης του. Η συχαμερή τούτη πλάνη, αν βρήκε έναν τόπο έκλογής στο γερμανικό λαό, που άνέκαθεν βασανίζότανε από φρυετικές άνησυχίες και από μια λαχτάρα γυρισμού στο Βόταν, δε λείπει δυστυχώς και από άλλα έθνη, όπου επίσης ένα κοινωνικό καθεστώς λυσσαλέα άγωνίζεται να επιζήσει διαφέροντας: ο άντισυμμετισμός είναι μια έκδηλωσή της άνάμεσα σε άλλες.

Η ψυχολογία, που την έχουν έκμεταλλευτεί από το μίσος και τον πόλεμο, έχει χρέος τώρα να έργαστει για την ειρήνη. Μια που έχει άποκαλύψει πίσω από την πρόσψη

των ιδεών την ύπαρξη ψυχικών δυνάμεων, που όπακούνε σ' άλλους νόμους παρά στους νόμους του λογισμού, όφείλει να επιβλέψει τη χρήση τους στα συστήματά μας άγωγής και κοινωνικής ζωής, γιατί άφήνοντάς τες ασύδοτες κινδυνεύουμε να τις κάνουμε θήραμα και όργανο των πιδ σατανικών συμφερόντων.

Όφείλει να μελετήσει βαθειά τη φύση τους, για να φωτίσει το όρόμο σ' εκείνους, πολιτικούς, καλλιτέχνες, συγγραφείς, μηχανικούς των ψυχών» όπως έλεγε ο Στάλιν, που το έργο τους είναι να τις ένσωματώσουν στους πολιτισμούς μας, όπου άνειρευόμαστε ελεύθερη ίκανοποίηση και ελεύθερη ανάπτυξη για όλες τις άνάγκες και για όλους τους ανθρώπους. Η ψυχολογία θα δουλέψει για την ειρήνη αν άνακαλύψει τον πιδ άρμονιστικό συντονισμό όλων των ίκανοτήτων μας, αν άπλώσει τις έρευνές της σ' όλες τις ανθρώπινες κατηγόριες, κοινωνικές τάξεις και λαούς, για να επιταχύνει την εποχή, που δε θα ύπάρχουν πιδ προνόμια μήτε άνάμεσα στα άτομα, μήτε άνάμεσα στα έθνη.

Σύμφωνα με τα διδάγματα αυτά της ψυχολογίας ένα τεράστιο χρέος πέφτει στην άγωγή, για να έργαστει για την ειρήνη. Έχει χρέος να τείνει στο ν' αναπτύξει την άρχή της παγκοσμιοτήτας, που μπορεί να ένώσει τον καθένα με' όλόκληρη την ανθρωπότητα: όφείλει να δώσει σ' όλους, άτομα και λαούς, τα νοητικά όργανα, που καθιστούνε δυνατές τις σαφείς και ακριβείς ιδέες, τις έλλογες γνώμες, τις αντικειμενικές γνώσεις, το επιστημονικό πνεύμα άπλωμένο σ' όλες τις περιοχές της πραγματικότητας και ιδιαίτερα στις ανθρώπινες και κοινωνικές πραγματικότητες.

Θά διαλύσει τα φαντάσματα του μίσους και του φόβου, που χρησιμεύουν στο να διαρύνε τους ανθρώπους και τα έθνη, στο να άναστατώνουν τις κοινωνίες και τον κόσμο με την έκμετάλλεψη της πιδ όργανικής, της πιδ στοιχεικής, της πιδ τυφλής άψιθυμικότητας. Μα γυριζόντες, πως είναι πάντα παρούσα και ίσχυρή στον καθένα σαν ένα από τα θεμελιακά βάθρα της ανθρώπινης φύσης, θα την καλλιεργήσει στο παιδί, στον έφηβο, στον ήλικιωμένο, στρέφοντας τις έκδηλώσεις της προς τα αισθητικά παιχνίδια, όπου ή επικοινωνία των ανθρώπων μπορεί να πραγματοποιηθεί και με' άλλες μορφές έξόν από τη μορφή της αντικειμενικής γνώσης. Συγκεκριμένη επικοινωνία των ευαισθησιών και των άντραγαθημάτων, μα άνοιχτή σε όλους και όχι περιορισμένη σε ομάδες, που μεταξύ τους έξαιτίας της μπορούν να γίνουν κι' έχτρικές.

Το σχολείο της ειρήνης είναι το σχολείο, που θ' άνακαλύψει στον άνθρωπο, όχι μονάχα την ταυτότητα για όλους των νοητικών άρχων μα και την όμοιότητα των ανθρωπίνων συγκινήσεων. Δε θα παύει να διδάσκει τα εδεργητήματα ενός πολιτισμού, που θα έκανε όλους τους λαούς και όλους τους ανθρώπους μεταξύ τους άλληλέγγυους.

Θά δώσει για μοτίβο στην ευαισθησία των παιδιών όχι εκείνες τις εικόνες κι' εκείνες τις ιδέες, που γύρωθε τους κρυσταλλώνονται ή δυσπιστία και το μίσος, μα εκείνες, που έξυμνούν την ανθρωπότητα στην τρανή λαχτάρα της για μια άδερφοσύνη πιδ πλατειά και για μια χειραφέτηση πιδ πλέρια.

Μεταφ. Γ. Α. ΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΘΟΥΡΥΒΟΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

να κάνουν τη φωνή της κουκουβάγιας για να συνεννοούνται; Θά πιστώσουν και θα γίνουν αίτια να τυφελιστεί όλος ο κόσμος, οι άντρες τουλάχιστο. Να περπατάς μετά πιδ βράδιασε! Τις προάλλες τη νύχτα, ή περίπολο πυροβόλησε το φεγγίτι της θειά-Ζακώμπ, που άντιφέγγιζε το φεγγάρι. Ήταν ήλιθο, μπορούει, μα όταν οι ήλιθοι είναι οι πιδ γεροί, δεν έχεις παρά να σκύψεις το σέβερνο και να περιμένεις.

Ο σκύλος κλαίει πάντα. Θάθελα να ξαναπάω στο δωμάτιο της Ζανέτ, για να δω αν ή κουκουβάγια φωνάζει ακόμα. Αν φωνάζει, από τόσην ώρα, τότε θα πρέπει να είναι άληθινή κουκουβάγια. Μα ή Ζανέτ θα κοιμάται, θα τρομάζει. Δεν πρέπει να τρομάζει τους ανθρώπους άμα δε χρειάζεται. Θάπρεπε να δοκιμάσω να διαβάσω. Μα ή έφημερίδα με άηδιάζει και δε βλέπω τί άλλο μωρό να διαβάσω. Θαρρείς πως κάποιος περπατά πάνω στη δημόσια. Ένας μοναχά; δε μπορεί λοιπόν να είναι Γερμανοί. Και δεν υπάρχει ούτε μια άδεια κυκλοφορίας σ' αυτόν τον τόπο. Η κουκουβάγια; Θαρρείς πως είναι ζυλιένα τσόκαρα... Δεν άκούω πιδ τίποτα. Ο άνεμος κι' ο σκύλος, που δεν κλαίει όμως πιδ δυνατά. Θά έκανα λάθος. Καμιά φορά, οι χτύποι της καρδιάς, μοιάζουν άπαράλλαχτα με πατήματα. Ξαναπαίρνω την άνάσα μου. Θάθελα να κάνητις μια καλή πίπα, μα ο κεςές είναι άδειος, κι' ή σακούλα το ίδιο. Θαρρώ πως το πιδ σκληρό πράμα, μ' αυτή την καταραμένη κατοχή τους, είναι ο κερπός. Ο άνεμος φαίνεται μάλλον πως δυναμώνει. Αυτό το κρεβάτι, μ' αυτό το κόκκινο σκέπασμα, αν είχε μια γυναίκα μέσα, μια ζεστασιά, τότε ίσως ν' άλλαζαν όλα. Όχι πως κάνει κρύο! Το πικράμισό μου κολλάει στην πλάτη. Θά μπορούσα να δοκιμάσω ν' άνοιγα το παράθυρο, όλες οι χαρμαμάδες των παντζουριών είναι παραγεμισμένες μ' έφημερίδες. Μάλλον θα πάω να πλαγιώσω.

Θέέ μου! Αυτός ο σκύλος που κλαίει μπροστά στο σπίτι, είναι ή Τουρκιά!

Αυτή είναι σίγουρα. Άναγνωρίζω τη φωνή της. Κι' όμως είμωνα βέβαιος πως την είδα στο κάτω δωμάτιο, πριν άνέσω. Μπας και την άφισε ή Ζανέτ και βγήκε όταν σφαλούσε την πόρτα; Ποτέ, ποτέ, δεν έμεινε έξω από τότε που αυτοί είναι εδώ πέρα, ή βλάκισα! Τουρκιά!

Τι θα κάνω; Άν κανένας μούλεγε πέρα πως μια μέρα θα καθόμουν να ρωτιέμαι ένα τέτοιο πράμα... Θά κατέβαινα, θ' άνοιγα την πόρτα, θάλεγα: «Τουρκιά!» με μια μικρή κλωτσιά στα πεταχτά, για να μάθει, όπως θάπρεπε γρήγορα στη γωνιά της κοντά στη φωτιά. Μα ούτε κι' αυτό, άφου κοιμόταν όσω άλλους, άμα ο καιρός ήταν καλός! Η Ζανέτ είναι πιδ της έδωσε αυτή την κακιά συνήθεια, ένα χρόνο τώρα, να την δωμάτιο, που είναι όλομύναχος, δεν πιά να ξέρεις πως είναι ο δικός σου, σε ξαφνιάζει άσκημα! Κ' ύστερα, δε μωρό να φοβάμαι τα δικά μου τα ποντίκια! Κάπου ένα σκυλί έκλαψε.

Έάφνου άναρωτιέμαι αν αυτή ή κουκουβάγια ήταν άληθινή κουκουβάγια. Είναι άνθρωποι που μιμούνται περιφνημα την κουκουβάγια, προπαντός σε τούτα δω τα μέρη. Οι Σουάνοι, είναι το έξέρουν. Λένε πως έχει ξεροκέφαλους εδώ πέρα. Ίσως να συμφωνήσανε

κρη της πόλης, έντάξει. Έδώ, για την κακή μας τύχη, είμαστε μέσα στο κέντρο, στη στροφή της δημοσίας. Με την Κομμουντατούρα τους ίσα-ίσα άπέναντι, μπορούν να σου θέρσουν τα πλευρά. Είναι πάντα ένας εκεί πέρα και φρουρεί, με το αυτόματό του. Κατέβαινω: δεν άνάβω τίποτα φυσικά, κατεβαίνω ψηλαφιστά. Μα θάχει φεγγάρι, θα χτυπά φάτσα πάνω στο σπίτι. Μα και χωρίς φεγγάρι, ή πόρτα τείζει—είναι τρομερό πως τρίζει.—Δεν τη λάδωσα, δεν ξέρω από πότον καιρό, για να παίρνω πάντα χαμπάρι τα έμπα και τα έβγα. Το λοιπόν, άνοιγω, ή πόρτα τρίζει, τρίζει μέσα στη σιωπή να σου σηκωθούν οι τρίχες της κεφαλής σου. Κι' άμέσως τάκ, τάκ, τάκ. Άν την άνοίξω μονομιάς για να μην τρίξει πολυύωρα, ο Γερμανός πετιέται άπάνω, βλέπει μια μαύρη ρύπα, ποροβόλει. Άν κάμω σιωπή, άκείνη θα τρίξει έπωτόδηποτε και δεν ύπάρχει πράμα πιδ ύποπτο από μια πόρτα που μισανόγειε τη νύχτα, μετά το σβύσιμο των φωτών. Προπαντός αν ή κουκουβάγια δεν είναι άληθινή κουκουβάγια κι' οι Γερμανοί το υποψιάζονται. Δεν έμπιστεύονται, τους καταλαβαίνει κανείς, έμπο στη θέτη τους. Άν μιλούσαμε να ξιγηθούμε... Μα δε θάχω τον καιρό να πω κιχ. Το αυτόματο, είναι φκιαγμένο για να παίρνει φωτιά μονάχο του. Δεν είναι ή πρώτη φορά που το σκέφτομαι, ύέέ μου. Ένα σιιάχτρο ριγμένο χάμου, ένα κουρέλι, μια πατσιβούρα που θάμαι ΕΓΩ... Η σφαίρα που σου μπαίνει στην κοιλιά, στο λαρούγγι, το δευτερόλεπτο όταν μπαίνει... Όχι, όχι! Δε σκοτώνεται κανείς για ένα σκύλο. Έξρω πως ή Τουρκιά δεν είναι μια κοινή σκύλα, πως είναι δική μας, πως κλαίει γιατί θέλει να μπει σπίτι της, πως ή Ζανέτ την άγαπά. Μα πριν άπ' όλα, δεν ύπάρχει λόγος να της τύχει κακό, κι' ύστερα, όπως θα το ξηγήσω της Ζανέτ: «Τι θα πρωτιμούσε να δεις πεθαμένο, έκείνη για έμένα;» Θά πλαγιώσω. Η Τουρκιά ξακολουθά να φωνάζει, μα όχι πιδ δυνατά, σημαϊσέ το αυτό, άσφαλώς όχι πιδ δυνατά... Θι βάλω μαμπατάκι στ' άφτιά μου. Θά περάσω ίσως μια άγρυπνη νύχτα με' όλα τούτα. Δε θάμαι ή πρώτη. Αύριο ή Τουρκιά θα φάει ένα γερό ξύλο, κι' αν είναι ή Ζανέτ που την άφισε να βγει, θα της τα ψάλλω όπως ξέρω. Και να περιέργο, κανένας δε φαίνεται να καταλαβαίνει! Ο πόλεμος, ή κατοχή θάπρεπε να κάνουν τον κόσμο να σκέφτεται! Η καρδιά μου ξακολουθά να χτυπά πολύ δυνατά!

Άκόμα και το τίκ-τάκ του ρολογιού, τώρα που τόβγαλα από το τσεπάκι, με πειράζει να τ' άκούω. Δεν έχει πιδ ποντίκια. Σχεδόν είναι σά να μου λέιπουν. Άν ή Τουρκιά μπορούσε να σωπάσει και κείνη! Σώπα, Τουρκιά. Σώπα, καλή μου. Τη σκρόφα, δε θα σωπάσει;

Η περίπολο πέρασε στη μια το πρωί. Άκούστηκε ένας πυροβολισμός. Ένας σκύλος που έκλαιγε σώπασε. Ένας άνθρωπος, μέσα σ' ένα κρεβάτι, έπί μισή ώρα χτυπούσε τα δόντια του κι' άποκοιμήθηκε.

Μετ.: ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ Μετάφραση με την άδεια του συγγραφέα, για τα «Ελεύθερα Γράμματα»

Ω! ΚΑΠΕΤΑΝΙΟ, ΚΑΠΕΤΑΝΙΟ ΜΟΥ του Γώλτ Γουίτμαν

Τελείωσε, καπετάνιο μου, τὸ φοβερὸ ταξίδι...
 Τις τρικυμίες ντροσιάσαμε, κερδίσαμε τὴ νίκη.
 Νὰ τὸ λιμάνι. Θριαμβικὰ σημαίνουν οἱ καμπάνες.
 Μυριόστομο τὸ ἀλαλητὸ πὸν μᾶς καλωσορίζει
 Καὶ στὴ γερὴ τὴν πλώρη μας τὰ μάτια στηλωμένα
 Τὸ ἄξιο μας καμαρώνουνε κι' ἀτρόμητο καράβι

Μὰ ὦ, βιάσα, βιάσα καρδιά! ὦ οἱ κόκκινες στάλες
 Οἱ αἱμάτινες στάλες ἐδῶ στὸ κατὰστρωμα
 Σωριασμένος καὶ κρῖος ὅπου κοίτεται
 Νεκρὸς ὁ ἀκριβὸς καπετάνιος

ὦ, σήκω, καπετάνιο μου ν' ἀκούσεις τίς καμπάνες!
 Γιὰ σὲ ἀνεμίζουν φλόμπουρα καὶ σάλπιγγες ἠγᾶνε,
 Γιὰ σὲ λουλούδια φέρονουν καὶ στέφανα καὶ δάφνες,
 Γιὰ σένα μ' ἀνυπόμονη ἀναγάλια τρικυμίζει
 Ἀνθρωποπέλαο στὴ στερεὰ καὶ σένα ἀναζητᾶνε
 Τὰ χίλια μύρια πρόσωπα μὲ πόθο ἀναγεμένα.

Σοῦ ἀνασηκῶνα ἀλαφρὰ τὸ κεφάλι, πατέρα,
 Μὲ χέρι τρεμάμενο. Σήκω!
 Ψεύτικο ὄνειρο θᾶναι πὸς κοίτεσαι
 Στὸ κατὰστρωμα νεκρὸς καπετάνιο μου.

Δὲν κρᾶίνει ὁ καπετάνιος μου, τὸ χέρι μου δὲ νοιώθει.
 Ἄσπρα τὰ χεῖλη, ἀκίνητα καὶ μένει σωριασμένος
 Δίχως πνοὴ καὶ θέληση, δίχως λαλιὰ πατέρας.
 Τελείωσε πιά τὸ φοβερὸ ταξίδι. Τὸ καράβι
 Πού ἀπ' τίς φουρτούνες γλύτωσε γερό καὶ κερδισμένο
 Σ' ἀραξοβόλι οἴγουρο τὴν ἄγκυρα ἔχει ρίξει.

Ἀναγαλιάστε στεριές, χτυπᾶτε καμπάνες
 Μὰ ἐγὼ, μὲ θλιμμένο τὸ βῆμα,
 Περπατῶ στὸ κατὰστρωμα ὅπου κοίτεται
 Νεκρὸς ὁ ἀκριβὸς καπετάνιος μου

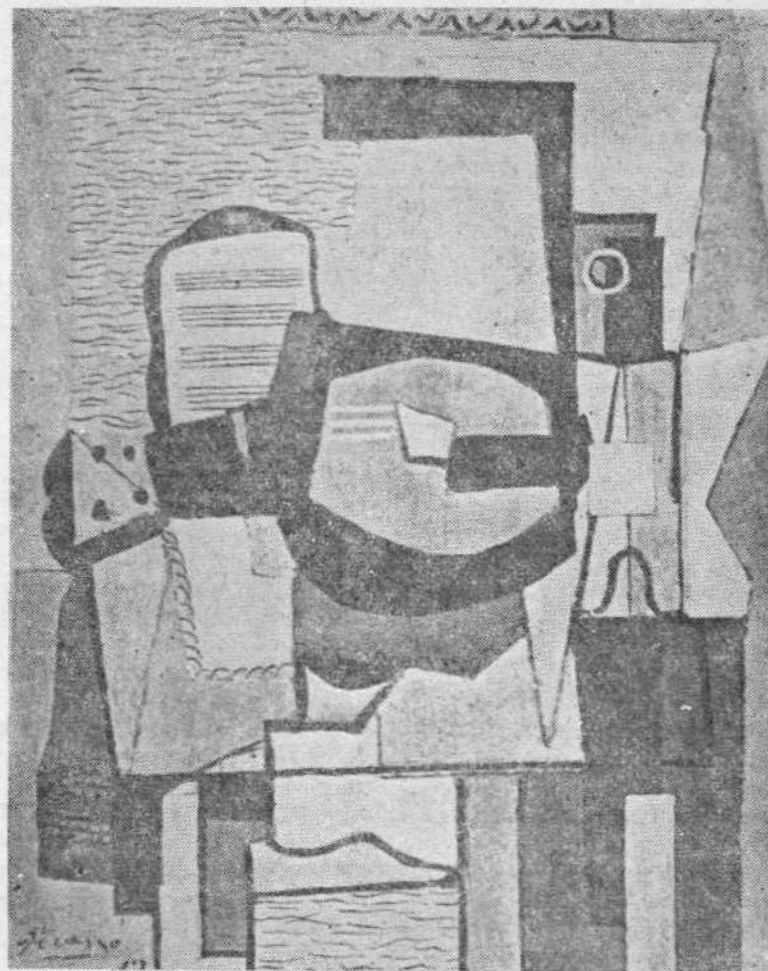
Μετάφραση: Ν. ΚΑΡΒΟΥΝΗ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΧΩΡΙΣ ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΙΑ Του ROGER GARAUDY*

Δὲν ὑπάρχει μιὰ αἰσθητικὴ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόσμου. Αὐτὸ ἔχει εἰπωθεῖ. Περιττὸ λοιπὸν νὰ μᾶς σκοτιζοῦν μὲ τὸ καυγᾶ τοῦ «Φαρμαλισμοῦ» καὶ τοῦ «Ρεαλισμοῦ». Ποῖο εἶνε «μαρξιστικὸ»; Οἱ ἀναζητήσεις «οἱ πρωτοποριακῆς» ἢ τὸ «θέμα»; Οὐτε τὸ ἓνα, οὐτε τὸ ἄλλο. Καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο. Στὸ χαζὸ παιδί πού μὲ ρωτᾶει: τί εἶνε πρὸς «πολὺ» σὰν ἀξία ὁ μπαμπᾶς ἢ ἡ μαμά; Ἀρνίεται ν' ἀπαντήσω. Μήπως ὁ καθέννας τους δὲν κάνει αὐτὸ πού πρέπει; Οἱ κομμουνιστὲς ζωγράφοι δὲν εἶνε κομμένοι καὶ ραμμένοι σ' ἓνα καλούπι. Τὸ ἴδιο μπορούμε νὰ ποῦμε πρὸς δὲν εἶνε καὶ κανένας ἄλλος κομμουνιστής. Μονάχα οἱ φασίστες εἶναι ντυμένοι μὲ τὸ ἴδιο πουκά-

μισο καφέ ἢ μαῦρο, καὶ τεντώνουν τὸ ἴδιο χέρι. Ἔμετε βαδίζουμε πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Ποῖον ἄνθρωπο; Ἐναν ἄνθρωπο πού δὲν ἔχει ὀλοκληρωμένη τὴν μορφή. Οὐτε σὰν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ οὐτε σὰν ὀποιοῦδήποτε Φύρου. Φτιάχεται μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ καθενὸς μας. Καὶ ἀναμένει τὴν προσπάθεια τῆς δημοκρατίας, τῆς πρωτοβουλίας, τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ θάρρους μας. Δὲν ξέρω τί θὰ βγεῖ τελειωτικά. Μάλιστα αὐτὸ τὸ «τελειωτικὸ» δὲν ἔχει καὶ νόημα.

Ἐνας κομμουνιστὴς ζωγράφος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζωγραφίζει σὰν τὸ Πικασσό. Ἐχει ἕως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζωγραφίζει ἀλλοιωτικά. Ὅπως καὶ ἓνας κομμουνιστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀγαπάει, ἢ τὸ ἔργο τοῦ Πικασσό

ΠΙΚΑΣΣΟ: ΚΙΘΑΡΑ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ

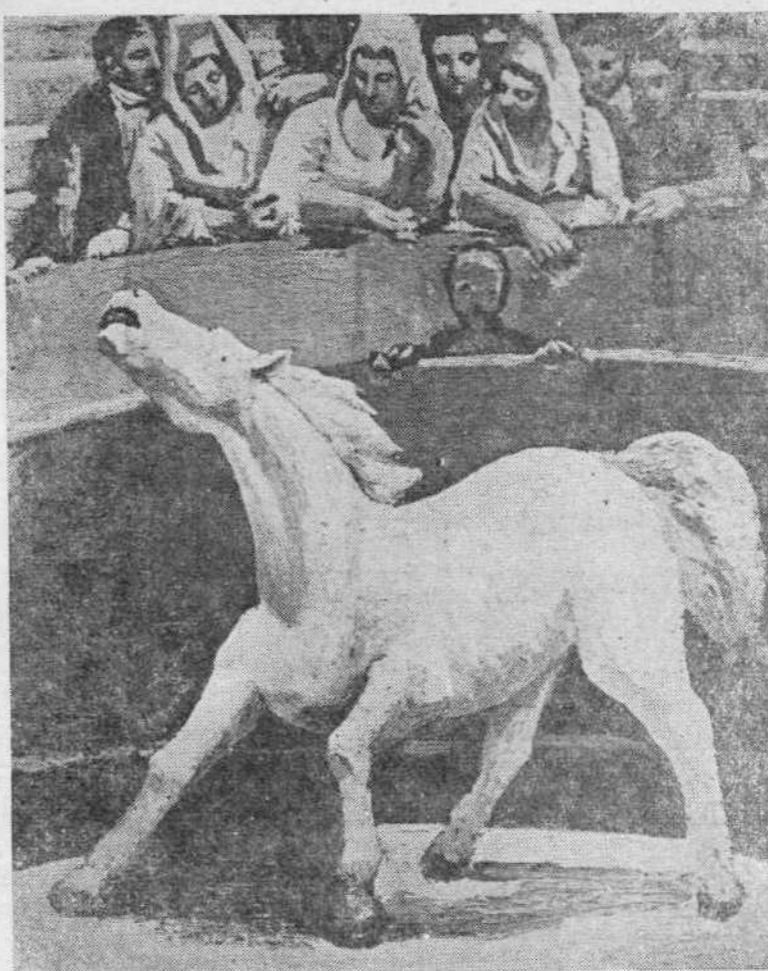
ἢ τοῦ ἀντι-Πικασσό. Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ Πικασσό δὲν ἀντιπροσωπεύει τὴν αἰσθητικὴ τοῦ κομμουνισμοῦ. Οὐτε καὶ τοῦ Τατζί-σκυ ἀκόμα. Οὐτε καὶ κανενὸς ἄλλου. Αὐτὸ θὰ πεῖ πὸς ὁ μαρξισμὸς ἀποκλείει τὴν αἰσθητικὴ τοῦ Πικασσό, ἢ μιὰ ὀποιαδήποτε ἄλλη αἰσθητικὴ; Μὲ κανένα τρόπο. Ὁ μαρξισμὸς δὲν εἶναι μιὰ φυλακὴ. Εἶνε ἓνα ὄργανο γιὰ νὰ κατανοήσεις τὸ κόσμο. Μπορεῖ νὰ εἶναι πολλοί, ἑκατομμύρια μάλιστα, πού νὰ τὸν νοιώθουν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ νὰ ἐκφράζονται διαφορετικά. Ὅποιοι ἰσχυρίζεται ὅτι, ἐπιβάλλουμε μιὰ μονοκόματη φόρμα ἢ ἓνα πιλίκιο στοὺς ζωγράφους μας ἢ στοὺς μουσικοὺς μας, ἢ σ' ὅποιον ἄλλον, εἶναι ἓνας ἐχθρὸς ἢ ἓνας ἀνόητος.

Ἡ τεχνικὴ τῆς πυρρηνικῆς ἐνεργείας δὲ χρησίμευσε μέχρι σήμερα παρὰ γιὰ νὰ κάνει σκόνη (τόσο ἀνηχητὴ ἄλλωστε) τὸ ἐξωτικὸ νησί τοῦ Μπικίνι. Μήπως γι' αὐτὸ θὰ τὴν καταδικάσουμε; Ὁ Μωριάκ τὸ ὑποστηρίζει καὶ βγάζει ἓνα ἐπιχείρημα γιὰ νὰ πιστέψει σὲ μιὰ ἀνθρωπότητα καταραμένη. Αὐτὴ ἢ στᾶση εἶνε μιὰ στᾶση ἀντιδραστικὴ. Δὲν εἶνε δική μας. Ὁ φυσικὸς πού βρῆκε τὴν ἀτομικὴ μπόρπα εἶνε μεγάλος. Μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος πού ἐνυπάρχει στὸ φυσικὸ νὰ εἶνε μικρὸς ἢ νὰ ἀντιβῆκε μόνον τὴν μπόρπα

καὶ ὄχι τὴν δύναμη πού εἶχε στὰ χέρια του, γιὰ νὰ φτιάξει τὸν ἄνθρωπο ἀντὶ νὰ τὸν καταστρέψει. Καὶ τὸ σύστημα πού τὸν ἔκανε νὰ ὑποκύψει σὲ μιὰ τέτοια σκέψη εἶνε συχαμένο.

Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἓνα μεγάλο ζωγραφικὸ ταλέντο, ἴσως καὶ μιὰ μεγαλοφυΐα ἀκόμα, μπορεῖ νὰ ἐνυπάρχει σ' ἓνα πρόστυχο ἄνθρωπο. Καὶ ἓνα μεγάλο πνεῦμα ἢ μιὰ μεγάλη καρδιά μπορεῖ νὰ φωλιάζει σ' ἓνα μέτριο ζωγράφο. Αὐτὸ εἶ μὲς λέει: Ὅτι ἢ καρδιά, τὸ κεφάλι, τὸ μάτι καὶ τὸ χέρι δὲ ἀναρμονίζονται. Καταραμένο νὰ εἶνε τὸ σύστημα πού γεννάει τέτοιες δυσαρμονίες! Προσμένω τὸν ἄνθρωπο δηλαδή τὴν ἐναρμόνισή του. Στὸ μεταξύ ὅμως δὲν περιφρονῶ τίποτα ἀπ' αὐτὸ πού ἔχει δημιουργηθεῖ.

Κάθε φορὰ πού κάνετε κάτι γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φόρμα, δεῖτε καὶ ἓνα νέο μέσο ἐκφρασεῖς, ἐκπληρώνετε μιὰ θεία πράξη καὶ σὰς εἰμαστε εὐγνώμονες. Σ' ἓνα ἄλλο σύστημα, ἢ τεχνικὴ σας θὰ εἶναι χρησιμὴ γιὰ κάτι ἄλλο. Χαίρομαι εἴταν ἢ ἀνθρώπινη κίνηση βρίσκεται σὲ διεγερση, εἴταν τὰ μέσα τῆς ἐκφρασεῖς σας βρίσκουν κάτι νὰ μᾶς ποῦνε. Ἄν μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν βρίσκετε, παρὰ τρία τσόφλια αὐγοῦ, γιὰ νὰ ἐξασηκώσετε τὴ δεξιότητά σας, δὲν θὰ σὰς μεμψῶδω. Κατηγορῶ τὸ ἀκόμα νὰ ἐφαρτεῖται μὲ ἓνα πρὸς τὸ σύστημα. Τὰ μέσα σας δὲν εἶνε πρὸς τὸ σύστημα. Ἄν ἓνας ἀπὸ

ΠΙΚΑΣΣΟ: ΑΛΟΓΟ ΣΕ ΤΑΥΡΟΜΑΧΙΑ

σας πετύχει καὶ βγάλει κάτι μεγάλο, ἐγὼ θὰ νιώσω χαρὰ. Ἄν ὅμως τὰ μέσα του εἶνε φτωχά, θὰ τὸν μεμψῶδω, γιὰτὶ ἐκθέτει μιὰ ὑπόθεση μεγάλη χωρὶς αὐτόν, καὶ τῆς ἀποδίνει ἀδυναμίες πού δὲν εἶναι παρὰ μόνο δικές του.

Σ' αὐτὸ τὸ ἀντιφατικὸ σύστημα, ὁ τεχνικὸς ξεπερνᾶ τὸν ἄνθρωπο, ἢ ὁ ἄνθρωπος δὲν κατέχει τὴν τεχνικὴ πού μπορεῖ νὰ τὸν ἐκφράσει. Ὁ διασπασμὸς αὐτὸς ἀφίεται στὴν ἐποχὴ. Ἐχομε δικηο καὶ σκεπτόμαστε σιωπᾶ εἴταν λέμε πὸς ἓνας ζωγράφος γίνεταί πρῶτα ἄνθρωπος καὶ μετὰ ζωγραφίζει. Τὸ σύστημα ὅμως τὰ τοποθετεῖ διαφορετικά. Ἐπάρχουν καρδιές καὶ διάνοιες ἀνθρώπινες πού δὲν θὰ ἔχουν ποτὲ τὴν εὐκαιρία ν' ἀποκτήσουν τὴ γλώσσα τῆς ζωγραφικῆς γιὰ νὰ ἐκφραστοῦν. Καὶ ὑπάρχουν ζωγράφοι, πού δὲν εἶνε ἄλλο ἀπὸ ἓνα μάτι τέλειο κι' ἓνα χέρι μαεστρικό. Καλὸ εἶνε ἀναμένοντας τὴν ἀνασύνθεση τοῦ ἀνθρώπου, πού δὲν θὰ γεννηθεῖ παρὰ μόνον ἀπὸ ἓνα σύστημα ἀταξικό, νὰ βολεψτοῦμε μὲ τὴν κατάσταση πού κρατᾶει. Ἡ καρδιά σας μὲ τὴν δική μου ἀντίληψη δὲν χτυπᾶει στὸ ρυθμὸ τοῦ 46, πρέπει νὰ περιορισθῶμε γιὰ αὐτὸ τὸ πολὺ πλοκο σύστημα τῶν ματιῶν σας ἢ τὴν δεξιότητά τῶν χεριῶν σας; Κι' ἀπὸ ἐνα διαφθαρένο μυαλὸ ἀκόμα νὰ ἐφαρτεῖται, ἐγὼ θὰ τὰ χαίρομαι.

Καλλιτέχνες δημιουργοί, θὰ εὐχόμενα νὰ εἴπατε πρὸς ἀνθρώποι. Ἄλλὰ τὸ ξαίρω: εἴσατε οἱ θεοὶ τοῦ χάους. Καὶ δὲν σὰς ἀδικῶ. Γιατὶ δὲν εἶνε ὁ Θεὸς πού φτιάχνει τὸ χάος καὶ τὴν τάξη. Εἶνε ὁ ἀτακτὸς ἄνθρωπος πού φτιάχνει τοὺς θεοὺς σὰν τ' ὁμοίωμα του. Καὶ γιὰ αὐτὸ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ποτὲ θεὸς παρὰ εἶναι ἓνας μισοτελειωμένος καὶ φαντασμένος ἄνθρωπος. Μπορῶ νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ τὸ θυμώσατε;

Αὐτὸ πού ξαίρω (δὲν λέω πιά πιστεύω, ἀλλὰ ξαίρω, εἶμαι βέβαιος) εἶνε πὸς ἢ ἐπανάσταση πού θὰ ξανασηκίσει τὰ μάτια, τὰ χέρια, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδιά τοῦ καλλιτέχνη, θὰ δημιουργήσει σύγχρονα ἑκατομμύρια ἀναγνώστες γιὰ τὸ μυθιστοριογράφο, ἑκατομμύρια ἀκροατῆς γιὰ τὸ μουσικό, ἑκατομμύρια ἐρασιτέχνες γιὰ τὸ ζωγράφο. Σὰς εἶναι ἀδιάφορο εἴταν ζωγραφίζετε γιὰ δέκα μόνον ἀνθρώπους ἢ γιὰ δέκα ἑκατομμύρια; Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο βρίσκεται τὸ κυριώτερο ἀγαθὸ πού μπορεῖτε νὰ περιμένετε ἀπὸ μᾶς. Μήπως ἢ ἱστορία τοῦ θεάτρου δὲν εἶναι πρὶν τὴν ἱστορία τοῦ κοινοῦ; Ὅπως καὶ ἄλλες οἱ τέχνες δὲν εἶναι αἴτημα τοῦ κοινοῦ, πού μετασχηματίζονται καὶ μάλιστα ἀναδεικνύονται ἀπ' τὸ κοινὸ πού τις περιμένει; Καὶ τοῦτο ἀκόμα, προσυλαχτεῖτε ἀπ' τὸ θᾶμα. Ἔμετε δὲν τὸ πιστεύουμε καθόλου. Ἴσως νὰ

ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ του Γώλτ Γουίτμαν

Τὴν νύχτα στὴν ἀκρογιαλιά
 Ἐνα παιδάκι κάθεται μὲ τὸν πατέρα του,
 Τὸν ἀνατολικὸ κοιτώντας φθινοπωρινὸ οὐρανὸ.
 Ψηλὰ μεσ' τὸ σκοτάδι
 Σύνεφα μαύρα καὶ βαρειά, πού μοιάζουν σύνεφα ταφῆς ὀλοῦνα
 [ἀπλώνονται
 Καὶ χαμηλώνουν ὑποῦνα, γοργὰ σὰν νὰ κομῶνται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ.
 Ἀπὸ μιὰ ζώνη διάφανη τοῦ αἰθέρα πού ἀπομένει ἀσκήπαστη πρὸς
 [τὴν ἀνατολὴ
 Μεγάλο κ' ἦσυρο ἀνεβαίνει λάμποντας τὸ ἀρχοντικὸ τὸ ἀστὲρι ὁ
 [Ζεὺς,

Καὶ δίπλα του, λίγο ψηλότερα, στὸ νύχτιο αἰθέρα κολυμποῦν
 τῆς πούλιας οἱ ἐφτά ἀδερφάδες.
 Καὶ σ' ἀκρογιαλιά τὸ παιδί, τὸ χέρι τοῦ πατέρα κρατώντας
 Κτυπᾶει τὰ σύνεφα τὰ μαύρα, τὰ βαρειά, πού χαμηλώνουν κυριασ-
 [χικά σὰ γιὰ νὰ καταπιῶνε γρήγορα τὰ πάντα,
 Καὶ κλαίει καὶ κλαίει σιωπηλά,
 Μὴν κλαῖς, παιδί. Μὴν κλαῖς ἀγάπη μου.
 Μὲ τὰ φιλιὰ μου αὐτὰ τὰ δάκρυά σου ἄφησε νὰ σβῶσω.
 Τὰ μαύρα σύνεφα δὲν πᾶνε γιὰ πολλὸν σὺν οὐρανὸ σὰ νικητῆς
 Δὲ θὰ τὸν ἔχουνε κλεισμένο γιὰ πολὺ, τ' ἀστέρια κιαπίνουν μόνον
 [φαινομενικά,
 Τὸ ἀρχοντικὸ τ' ἀστὲρι πάλι θὰ προβάλλει κ' ἔχε ὑπομονή· μιὰν ἄλλη
 [νύχτα ξανακάταξε τὸν οὐρανὸ, θὰ ἴδεις ξανά τὴν πούλια νὰ προβάλλει.
 Γιατ' εἶναι ἀθάνατα ὅλα τ' ἀστρα, τ' ἀσημένια, τὰ χρυσὰ καὶ θὰ τὰ
 [ἴδεις νὰ λάμπουν πάλι.
 Θὰ ξαναλάμψουν τ' ἀστρα τὰ μεγάλα, τὰ μικρά, γιὰτ' εἶναι αἰώνια
 Οἱ ἦλιοι οἱ ἀθάνατοι, οἱ μεγάλοι, τὰ φεγγάρια τὰ στοχαστικά ξανά
 [θὰ λάμψουν,

Γιατὶ, ἀκριβὸ παιδί, νὰ κλαῖς τὸ ἀρχοντικὸ τὸ ἀστὲρι
 Μὴν γὰρ εὐδ' μονάχα βλέπεις τώρα τὴν ταφὴ τῶν ἀστεριῶν;
 Εἶναι καὶ κάτω
 (Στὸ ψυθιρίζω μὲ τὰ χεῖλη μου πού σὲ παρηγοροῦν,
 Πρῶτὴ φορὰ στὸ λέω, τὰ προβλήματα, ἔτσι ὀλοῦνα),
 Εἶναι καὶ κάτω ἀπὸ τ' ἀστέρια πλέον ἀθάνατο
 (Πολλὲς ταφῆς, μέρες πολλὲς καὶ νύχτες πού περοῦν καὶ γίνονται)
 Καὶ πού θὰ κρατήσει πιότερο κ' ἀπ' τὸ λαμπρὸ τοῦ Δία τ' ἀστὲρι,
 Κι' ἀπὸ τὸν ἦλιο κ' ἀπὸ κάθε δορυφόρο πού πολεῖ,
 Κι' ἀπ' τίς τρεμόλαμπες τῆς Πούλιας ἀδερφάδες.

Μετάφραση: Ν. ΚΑΡΒΟΥΝΗ

μπορεῖ μιὰ κομμουνιστικὴ Γαλλία νὰ δημιουργήσει μιὰ καλλίτερη ζωγραφικὴ ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ρωσία γιὰτὶ ἢ Γαλλία ἔχει ἔχει πρὸς δυνατὲς ζωγραφικῆς παραδόσεις. Ἴσως παράλληλα νὰ δημιουργήσει λιγότερο καλὴ μουσικὴ γιὰτὶ οἱ κοινῆς μουσικῆς παραδόσεις φαίνονται λιγότερο ὀμορφες ἀπ' τίς Ρουσσικές. Μιὰ ἐπανάσταση δὲν καταργεῖ, ἀποπερατώνει, ἀρτύνει ἓνα λαὸ, ἓνα ἔθνος, δὲν κάνει ὅμως θαύματα.

Μιὰ λέξη ἀκόμα: Μπορεῖ νὰ μᾶς πεῖτε πὸς αὐτὸς ὁ κομμουνιστὴς μεταχειρίζεται συχνὰ τὸ «ἐγὼ», ἐνῶ θὰ περιμέναμε ἀπ' αὐτὸν «τὴν» ἐπίσημη θέση, τῆς ὀρθοδοξίας. Ὅχι, ἀγαπητοὶ φίλοι, καὶ ἓνας ἄλλος θὰ σὰς πεῖ τὸ ἴδιο «ἐγὼ». Μήπως αὐτὸ ἀπαγορεύεται στοὺς κομμουνιστῆς; Μόνον οἱ ἐχθροὶ ἢ οἱ βλάκες (πού συχνὰ εἶναι τὸ ἴδιο πράμα) θὰ σὰς ἰσχυριστοῦνε πὸς γιὰ μᾶς τὸ «ἐγὼ» εἶναι ἓνα «πλάσμα γραμματικὸ». Ἐ, ὄχι, λοιπὸν, ἐδῶ πρέπει νὰ ὑποχωρήσουν: ὁ καθένας θὰ μεταχειρίζεται τὸ «ἐγὼ» χωρὶς ὀρθοδοξία αἰσθητικὴ, καὶ σὲ κανένα δὲν θὰ ἐπιτραπῆ στὸ

πέδιο αὐτὸ νὰ πεῖ τὴν τελευταία λέξη. Ἐμπρὸς λοιπὸν στὴ δουλειὰ καὶ ἔ λ ε ὕ θ ε ρ α.

* Μὲ τὸ σημερινὸ ἄρθρο τοῦ P. Γκαροντῆ (Arts de France No 9) ἀρχίζουμε τὴ δημοσίευσή μιᾶς μεγάλης συζήτησης, γιὰ τὴν αἰσθητικὴν προβλήματα, πού εἶναι στὸ Παρίσι.

Ὁ Γκαροντῆ θέτει κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα ἀνατίθεστας τίς ἀπόψεις του. Στὸν Γκαροντῆ ἀπαντᾶ ὁ ποιητῆς Ἄσαγκόν ἐκθέτοντας τὴν διαφωνία του.

Ἐπαγόρευται ὁ Γκαροντῆ καὶ παίρνει μέρος ὁ Ἐρβὲ κ. ἄ.

Θὰ δώσουμε ὅλα αὐτὰ τὰ ἄρθρα γιὰ νὰ μποροῦν οἱ ἀναγνώστες μας νὰ παρακολουθήσουν τὸ πνευματικὸ κλίμα πού διεξάγεται ἢ συζήτηση καὶ νὰ βοηθηθοῦν στὴ διαμόρφωση τῶν αἰσθητικῶν τους ἀντιλήψεων.

Οἱ λογιτέχνες κ' οἱ καλλιτέχνες μας ἰδιαίτερα θὰ ὀφείλονται ἀπὸ τὰ ἄρθρα αὐτὰ, πού γράφονται ἀπὸ τοὺς ἐπειθύνοντες πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς Γαλλίας. Ἡ συζήτηση αὐτὴ κοινὰ σ' ἄλλα εἴδη καὶ τὰ σημεῖρα ἐνδιαφέροντα τῆς πνευματικῆς Γαλλίας. γίω ἀπὸ τὰ ὀποια «θορυβοῦν» ἀπλῶς οἱ ἠπαρξιστῆς.

Μετὰ τὴ φιλοσοφικὴ μελέτη τοῦ Γκαλντεντρίτς, τὰ ἄρθρα αὐτὰ πλουτίζουν τὴ ζήτημα τῆς τέχνης μὲ αἰσθητικὰ προβλήματα πού θὰ βοηθήσουν τοὺς δημιουργοὺς στὶς καλλιτεχνικῆς τους ἀναζητήσεις.

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΗΘΟΠΟΙΟΣ

ΚΑΙ Ο ΜΙΚΡΟΣ ΔΙΚΤΑΤΩΡ

ΤΟΥ Δ. ΑΠΕΛΑΤΗ

Ο Δικτάτωρ του Σαρλώ είναι έργο του 1939. Γυρίστηκε ακριβώς πριν απ' τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, τὴν ἐποχὴ πὸν μεσουρανοῦσαν ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς στὴ Γερμανία καὶ ὁ φασισμὸς στὴν Ἰταλία κ' ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Οἱ «Μοντέρνοι Καιροὶ» καὶ τὰ «Φῶτα τῆς Πόλεως» εἶναι τὰ δυὸ πῶδ παλιὰ ἔργα του πὸν ἔχουν παιχτεῖ στὴν Ἑλλάδα, μαζί με ὀρισμένες κωμωδίες τοῦ 1917 (ὁ «Ἀλήτης», ὁ «Ἀστυνόμος» καὶ ὁ «Ἀρρωστος») πὸν εἶναι ὡστόσο περισσότερο κωμικά μονόπραχτα παρὰ ὀλοκληρωμένα ἔργα.

Εἶναι λοιπὸν ἡ ταινία αὐτὴ τοῦ Τσάρλυ Τσάπλιν ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ κρίνουμε τὴν ὅλη μέχρι σήμερα παραγωγὴ του. Γιατὶ δὲν «μιλάει» μόνο με τὴν κίνηση ἀλλὰ καὶ με τὴ φωνή. Δὲν ἔχει μόνο ἐμπνεύσεις καὶ κωμικὰ εὐρήματα ἀλλὰ καὶ πλοκή, ὑπόθεση — πὸν μέσα σ' αὐτὴν ὀλοκληρώνει κινηματογραφικὰ δυὸ τύπους — τὸν Σαρλώ-Κουρέα (ἓνα φτωχὸ ἑβραῖο) καὶ τὸν Σαρλώ-δικτάτωρα. Ἡ ταινία του αὐτὴ, στὴ μορφή της, δὲν διαφέρει διόλου ἀπὸ τις ἄλλες τῆς σύγχρονης παραγωγῆς. Κι' ἐδῶ εἶναι ὁ κίνδυνος: πολλοὶ μπορεῖ νὰ δοῦν τὸν Δικτάτωρα σὰν ἔργο ἐπικαιρότητας, κ' ἔτσι νὰ τοὺς φανεῖ «ἔπερασμένο». Ἐνῶ δὲν θάπρεπε διόλου νὰ παραβλέψουμε τὸ κωμικὸ βέβαιον, τις ἀλήθειες πὸν μᾶς δίνει ὁ Σαρλώ με τὸν δικό του τρόπο. Ὅλες οἱ προηγούμενες ταινίες του ἀντεξάν στὸν μοναδικὸ κριτὴ, τὸν χρόνον. Καὶ θάταν τὸ λιγώτερο βιαστικὴ μιὰ κρίση πὸν θὰ ἀγνοοῦσε τὰ αἰώνια στοιχεῖα πὸν ὑπάρχουν στὸ ἔργο του: πίστη στὴν ἀνθρωπιὰ καὶ τὴν καλωσύνη — ἀριστουργηματικὰ κωμικὲς, στὸν τρόπο πὸν δίνονται, καταστάσεις. Καὶ μιὰ περιορὴ τραγικότητα πὸν πλημμυρίζει ὅλο τὸ ἔργο — δίνοντας πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὀποιαδήποτε «τραγωδία» τὴν ἴδια τὴν ἐποχὴ μας.

Στις παλιὲς ταινίες του ὁ Σαρλώ μπόρεσε νὰ στήσει ἓνα κινηματογραφικὸν τύπον. Με βαθὺ ψυχολογικὸν κόσμον, ἱππότης καὶ φτωχὸς, εὐθυμὸς καὶ μαζί τραγικὸς — ἔδινε στις κωμωδίες του ὄλο τὸ κωμικὸ καὶ μαζί τραγικὸ

στοιχεῖο τῆς ζωῆς μας. Στὴν ἀδιάκοπη σύγκρουση με τὴν μηχανή, πὸν πάει νὰ ὑποτάξει τὸν ἀνθρώπον ἀντὶ νὰ ὑποταχτεῖ σ' αὐτόν, ὁ Σαρλώ ἔβλεπε τις παράλογες ἀντιφάσεις τῆς κοινωνίας τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Στὸ ψυχολογικὸ αὐτὸ κλίμα βρίσκονται οἱ «Μοντέρνοι Καιροὶ» του.

Τώρα πηγαίνει με θάρρος πολὺ πῶδ μπροστά: γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ὁ πολίτης τῆς Γῆς. Ἐχοντας στὴν καρδιά του τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς Ἀνθρωπότητας, μάχεται γι' αὐτὴν. Ὁ κωμικὸς διχασμὸς του στοὺς δυὸ ἄνθρωπους — δὲν συμβολίζει παρὰ αὐτόν ἀκριβῶς τὸν ἀγῶνα — πὸν ἔγινε καὶ γίνεταί στὴν ἐποχὴ μας.

Ὅλη του ἡ τέχνη φτασμένη σὲ τελειότητα — τὸ μπουφόνικο ἀστεῖο, ἡ μιμική του, τὸ ἀπόροπτο — πηγάζουν ἀπ' τὴν ἀληθινὴ γνώση τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀνθρώπου. (Ἡ ποντίγκα με τὰ νομίσματα, ἡ χειροβομβίδα πὸν

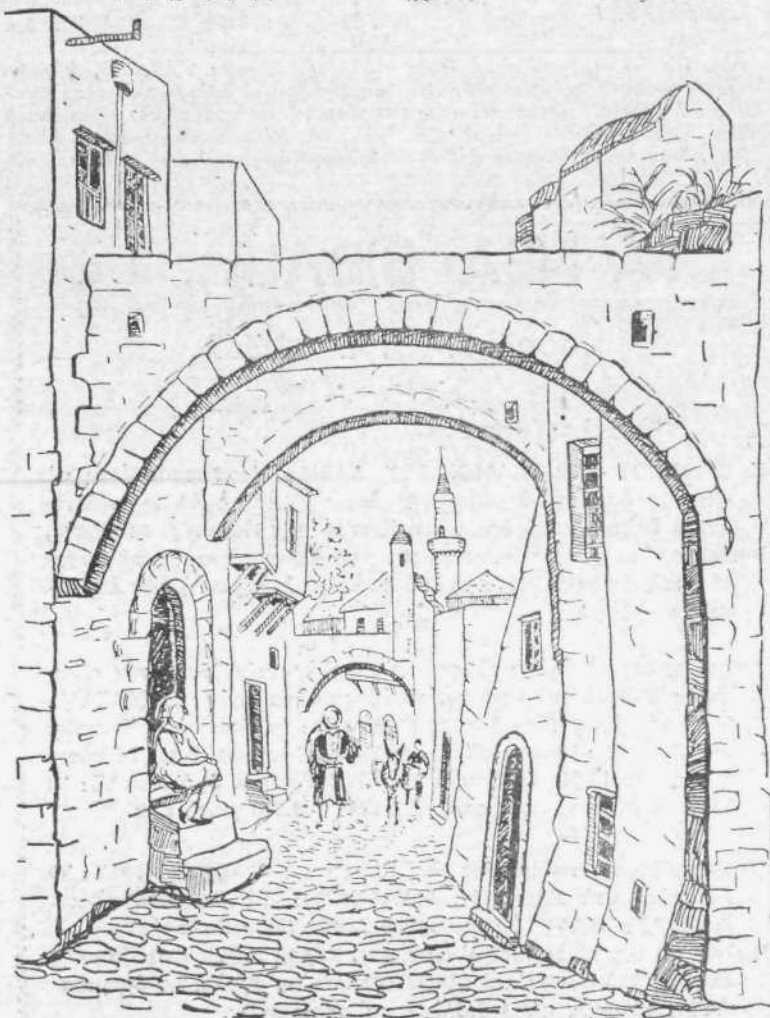
δὲν σκάει). Ἡ μουσικὴ βρίσκειταί σὲ... κωμικώτατη ἀρμονία με τὴν κίνηση. (Τὸ ξύρισμα με μουσικὴ Μπράμς, ὁ χορὸς με τὴν ὑδρόγειο σφαῖρα, ἡ μουσικὴ πὸν συνοδεύει τὴ σκηνὴ τῆς «συνωμοσίας»). Ὁ Λόγος, τὸ ἴδιο — δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἀπαραίτητος. Καὶ δὲν κάνει «προπαγάνδα» ὅπως νομίζουν μερικοὶ. Ἐχει βαθύτατη ἀνθρωπιὰ, ποίηση καὶ χιοῦμορ. Ὅμως ἡ ἑλληνικὴ μετάφραση τοῦ ἔργου κυριολεκτικὰ ἐσκότωνε αὐτὸ τὸ στοιχεῖο. Δὲν ἔξρω ποῖος εἶναι ὑπεύθυνος ἡ ἀρμόδιος γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ — μὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ χαρακτηρίσει πνευματικὸ ἔγκλημα μιὰ τέτοια μετάφραση. Φτηνά, ἀνόητα ἀστεῖα με θρόσος («τὸ κοινὸ δὲν καταλαβαίνει») — καμμιὰ μετάφραση ἐκεῖ ὅπου ὁ Σαρλώ μιλά καὶ ἀναρθρὸς συλλαβὲς ἐκεῖ πὸν ἀπλῶς μιμείται καὶ δὲν χροιαζόταν ἀπολύτως τίποτα.

Ἐχει καὶ μιὰ ἄλλη σημασία — ὄχι κινηματογραφικὴ — ὁ Δικτάτωρ τοῦ Σαρλώ. Εἶναι καὶ μιὰ πράξη ἐλεύθερου ἀνθρώπου πὸν πιστεύει στὴν Ἀνθρωπότητα καὶ δὲν διστάζει νὰ βγεῖ ἔξω καὶ νὰ πολεμήσει — με τὸν τρόπο του — γι' αὐτὴν. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου ἡ ὕλικὴ δύναμη μοιάζει νὰ νικά καὶ νὰ ὑποτάξει τὸν ἀνθρώπον, μέσα σ' ἓνα κόσμον συγκεχυμένο — γεμάτο ψυχώσεις καὶ προλήψεις ὁ Σαρλώ με τὸ καθαρό μυαλό του βλέπει μπροστά καὶ πηγαίνει μπροστά. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ κάλεσμα γιὰ τὴν μάχη τῆς ἀληθινῆς Δημοκρατίας βρήκε τὴν ψυχικὴ ἀπλήρηση στὸν κόσμον πὸν εἶδε τὸν δικτάτωρα τὸ 1939. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ αἰσιοδοξία πὸν τόσο διορφα εἰκονίζεται στὸ πρόσωπον τῆς γυναίκας πὸν ἀκούει τὴ φωνὴ του, εἶναι τόσο μέσα στὴν ψυχολογία τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων πὸν πιστεύουν σὲ παρόμοια ἰδανικά.

Μὰ καὶ σὰν καθαρὰ καλλιτεχνικὴ δημιουργία ὁ «Μεγάλος Δικτάτωρ» εἶναι ἓνας σημαντικὸς σταθμὸς στὴν ὅλη κινηματογραφικὴ πορεία τοῦ Τσάρλυ Τσάπλιν.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΛΟΓΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Σοὺς 8 τοῦ Μάρτη ἔγινε στὴ Λέσχη Ἐμποροπαλλήλων διάλεξη ἀπὸ τὸν Μάρκο Ἀνέστη με θέμα τὴ Δημοτικὴ καὶ τὴ Λογία παράδοση. Ἡ διάλεξη εἶχε ὀργανωθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐταιρία Νεοσλ. Σπουδῶν. Ὁ ὀμιλητὴς τόνισε ἐξ ἀρχῆς τὴν εὐρύτητα τοῦ θέματος πὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀναπτύξει καὶ δήλωσε δι' μέσα σ' αὐτὴ χρονικὰ ὀρια πὸν εἶχε στὴ διάθεσή του δὲ θὰ μπόροῦσε παρὰ νὰ σταθεῖ στοὺς κυριώτερους σταθμοὺς πὸν ἀκολούθησε ἡ διαμόρφωση τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας. Ἀρχισε ἀπὸ τὸν 8ον π. Χ. αἰῶνα, πέρασε στὴν Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ γιὰ νὰ ἀναπτύξει κυρίως τὸ θέμα του ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ ἐποχὴ μέχρι σήμερα. Ἐδῶσε με παραστατικὰ παραδείγματα καὶ με σαφήνεια τὰ κυριώτερα στάδια τῶν συγκροτήσεων ἀνάμεσα στὸ λαὸ καὶ στις κυρίαρχες τάξεις γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ γραφτοῦ λόγου ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν Ἀκριτικῶν τραγουδιῶν καὶ τὸ Κρητικὸ Θέατρο ὡς τὸ Βηλαρὸ καὶ τὸ Σολωμὸ κ' ἀπὸ κεῖ πάλι ὡς τὸν Παλαμᾶ. Τὸ πικρὸ ἀκροατήριον καταχειροκροτῆσε τὸν ὀμιλητὴ ὁ ὀποῖος ὀμολογουμένως κατώρθωσε νὰ δώσει μιὰ συνοπτικὴ ἰδέα πάνω στὸ πολὺπλευρὸ αὐτὸ θέμα πὸν βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ ἀπὸ ἀποψη νεοελληνικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Α. ΤΑΡΣΟΥΔΗ: Ρόδος. Ἀρόμος με τόξα μέσα στὸ Κάστρο.